ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆօն № 228

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՄԱՐՏԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 9 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դօլլար, Եւրօպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով):

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ
հրաւիրում է պ. պ. անդամներին Ընկերութեան
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ,
որը կայանալու է շաբաթ, մարտի 6-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, Ընկ. դահլիճում, Աբաս-Աբադեան հրապարակ, սեփ. տ. № 7 (Абасъ-Абадская площадь, № 7).

Ժողովի զբաղմունքի հարցերն են.
1) Ընկերութեան ճիւղերի 1910 թ. նախահաշիւների քննութիւնը և հաստատումը:
2) Խորհրդի զեկուցումը՝ հրաժարվել Ախալքալաքի բնակիչ հանգուցեալ Եղիշէ Բաստրմաճեանի կտակած ժառանգութիւնից:
3) Խորհրդի զեկուցումը՝ հաստատել Թիֆլիսում Թաղական աղքատախնամ մասնաժողովներ:
4) Ընթացիկ հարցեր, ի միջի այլոց անդամակցական վճարների պակասեցնելու մասին:
Ծ ա ն օ թ.—Ոչ անդամները կարող են ներկայ լինել ժողովին իբր հանդիսատես:
(չ. ր.) (առ.) 252. 2—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ
(Ընկիւն Իգմայլօվսկայա և Սվեատօպօլկ-Միրսկայա փողոցների, № 1, ապաստարան Օդնօսումօվի)
կազմակերպելով, մայրաքաղաքի բարեգործական հաստատութիւնների օրինակով,
ԱՄԵՆ ՄԻ ՏԱՆ ԱՒԵԼՈՐԴ ԻՐԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ,
դիմում է քաղաքի ազգաբնակութեանը խնդրելով նուիրել զանազան հին զգեստներ, ինչպէս օրինակ՝ հին կրկնակօշիկներ և կօշիկներ, զանազան կտորեղէն, լրագրի թուղթ, հին երկաթ, պղինձ, ցինկ և այլ մետաղեայ լօմ, հացի կտորներ, մոմի մնացորդներ, զանազան թիթեղեայ և այլ ամանիկներ, խողովակներ, շշեր և այլ ապակեղէն, զանազան շորեր ու սպիտակեղէն և այլն:
Չը պէտք է ճեղվել նուէրի ոչ քանակից, ոչ որակից:
Բոլորն էլ վաճառվելու են և միջոցներ կը տան պահելու և կրթելու Թիֆլիսի աղքատ երեխաներին:
Նուիրված իրերը ստանալու համար կուղարկվեն յատուկ մարդիկ:
Տեղեկութիւնների համար դիմել գրասենեակ Իւ. Զալլիցին (Վելիկօկնեաժեսկայա, 46) և Մ. Բէլօզէրսկիին (Ծղնէթսկայա, 17, բն. 2):
(ու. չ.) (ա.) 165. 10—5

ԱՄԵՆԻՑ ԱՌԱՋ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ԵՒ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

—

Բագուի և Թիֆլիսի ռուսաց մամուլի երկու օրգաններ իրար հետ վիճում են այն հարցի մասին, թէ ո՞րտեղ պէտք է հիմնել բարձր կրթական հաստատութիւնը՝ Թիֆլիսո՞ւմ թէ՞ Բագւում: Միևնոյն ժամանակ հրապարակի վրա է դրված և այն հարցը, թէ ի՞նչ տիպի բարձր կրթական հաստատութիւն է անհրաժեշտ—համալսարա՞ն թէ՞ պօլիտեխնիկում:

Կովկասի պէս իր բնական հարստութիւններով և բազմալեզու ու բազմացեղ ազգաբնակութեամբ ճոխ մի երկիր մինչև այսօր չունի մի բարձր կրթական հաստատութիւն: Այդ պակասը և անյետաձգելի պահանջը վաղուց զգացվում է, և նոյն իսկ կառավարչական շրջանները, որոնք առաջ կասկածանքով էին վերաբերվում դէպի կովկասեան ապագայ համալսարանը, այսօր տրամադրված են յօգուտ Կովկասի լուծելու այդ հարցը: Այն գլխաւոր կօմիտէտը, որ կազմվեց ներկայ փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվի գալուց յետոյ և որի նպատակն էր իրագործել Կովկասում բարձր կրթական հաստատութիւն հիմնելու միտքը, նոյներս հրատարակեց իր գործունէութեան տեղեկագիրը և դրամական մասի հաշիւը, որից երևաց, որ գլխաւոր արգելքը ոչ թէ որևէ քաղաքական կամ այլ նկատումն է, այլ լոկ նիւթական միջոցների պակասութիւնը: Ճիշդ է, կովկասեան քաղաքները, գլխաւորապէս Թիֆլիսը և Բագուն, և մի քանի ֆինանսական հաստատութիւններ խոշոր նուէրներ են յատկացրել, թէ դրամական և թէ հողային, որոնց ընդհանուր քանակը հասնում է մօտ 1½ միլիոնի, բայց այդ նուէրներն իսկապէս միայն խոստումներ են, թղթի վրա և չեն իրագործված, իբրև դրամական արժէք: Իսկապէս ստացված դրամական նուէրների քանակը 30,000 րուբլուց աւելի չէ, իսկ այդպիսի մի չնչին գումարով անկարելի է հիմնել համալսարան կամ պօլիտեխնիկում:

Այդ հանգամանքը կը ստիպէ, անշուշտ, Թիֆլիս, Բագու, Բաթում և այլ քաղաքների ինքնավարութիւններին և խոստումն տուող առևտրական ու ֆինանսական հաստատութիւններին՝ իրական միջոցներ ձեռք առնել հնչիւն դրամի վերածելու իրանց խոստումները և դրանով արագացնելու գործի վախճանական լուծումը:

Իսկ մինչ այդ՝ նորից հարց է ծագում, թէ ո՛րտեղ հիմնել բարձրագոյն դպրոցը՝ Թիֆլիսո՞ւմ թէ՞ Բագւում, և ի՞նչ տիպի դպրոց հիմնել—համալսարա՞ն, թէ՞ պօլիտեխնիկում:

«Баку» թերթը, զանազան հանգամանքներ առաջ բերելով, այն կարծիքն է յայտնում, որ բարձրագոյն դպրոցը պէտք է լինի պօլիտեխնիկում, այն էլ Բագւում:

Համաձայնել այդ կարծիքի հետ չենք կարող: Մենք պնդում ենք և պէտք է պնդենք, որ կովկասեան առաջին բարձրագոյն դպրոցը պէտք է լինի համալսարան, գոնէ բժշկական, բնագիտական-պատմական, իրաւաբանական և արևելագիտական ֆակուլտէտներով, և այդ համալսարանը պէտք է բացվի Թիֆլիսում:

Այդ մենք կը բացատրենք:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պետերբուրգ, 1 մարտի

Արդարադատութեան մինիստրը մի նամակով յայտնեց, որ Դումայի անդամների միջև առանձին միջպարլամենտական միութիւն կազմելու մէջ չէ նկատվում որևէ քրէական-պատժողական շարժառիթ, հետևապէս պատասխանատուութեան ենթարկելու առաջարկութիւնը անհիմն է:

Տաւրիկեան պալատի եկեղեցում Դումայի նախագահի և անդամների ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց Ալէքսանդր II կայսրի համար:

Պետրոս-Պօղոսի տաճարում հոգեհանգիստ կատարվեց կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնայի, Մեծ Իշխանների և Մեծ Իշխանուհիների ներկայութեամբ:

Ցարսկոէ Սէլօյի պալատական եկեղեցում հոգեհանգստին ներկայ էին կայսրը և կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնան:

Ալէքսանդր II-ի դամբարանի վրա բօլգարական դեսպանը դրեց կենդանի ծաղիկներից մի պսակ:

Բարձրագոյն ռեսկրիպտով Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինօվիչը նշանակվում է զինուորա-կրթական հաստատութիւնների գլխաւոր կառավարիչ: (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 1 մարտի

«Պօստ» Ֆերդինանդ Թագաւորի Պօլիս այցելելու առիթով ասում է. «Այդ այցելութիւնը ցոյց է տալիս, որ պաշտօնական Բօլգարիան նոյնպէս ամբողջովին տրամադրված է պահպանելու status quo-ն Բալկաններում: Խելացի բան չէր լինի այդ այցի մէջ տեսնել Ռուսաստանի աջողութիւնը Աւստրօ-Ունգարիայի դէմ. չէ՞ որ Աւստրիան էլ նոյնն է ցանկանում, ինչպէս Թիւրքիան, ազատ տեսնել status quo-ն: Բոլորովին պէտք է հեռու վանել այն մտքերը, թէ Պօլսում իբր հակա-աւստրիական ծրագիրներ են մշակվելու»:

«Լօկալ Անցէյգերին» հաղորդում են Աթէնքից. «Թէսալիայում մեծ յուզմունք է տիրում: Տեղի ունեցան ազմկալի ժողովներ կառավարութեան դէմ՝ նրա դէպի թէսալեան հողատէրերը ցոյց տուած վերաբերմունքի առիթով: Կարդիյում տեղի ունեցաւ զինված յարձակում մարդատար գնացքի վրա: Դրագումիսը Թէսալեան գիւղացիների պատգամաւորութեանը յայտնեց, որ կառավարութիւնը կարող է միայն գնել մի քանի հողաբաժիններ գիւղացիների համար: Կարագօսում միտինգից յետոյ տեղի ունեցաւ ընդհարում կաթօլիկների և նրանց հակառակորդների միջև: Միջամտեց ոստիկանութիւնը. մի քանի մարդ վիրաւորված են»:

Հռոմից հեռագրում են, որ գահաժառանգը մեկնեց Պարիզ:

Ֆիլարմօնիայում սիմֆօնիական համերգի մէջ, որ ղեկավարում էր Կուսէվիցկին, հանդէս եկաւ Շալեապինը: Երգվեցին միայն ռուսական կտորներ: Բազմամարդ հասարակութիւնը օվացիա սարքեց դիրիժեօրին և երգիչներին:

Կանցլերը հաղորդեց բէյխստագին, որ Էլզաս-Լօտարինգիայի սահմանադրութիւնը լրացնելու օրինագիծը պատրաստ է և հէնց որ դաշնակից կառավարութիւնները կը տան իրանց հաւանութիւնը՝ կը ներկայացվի բէյխստագին:

Լանդտագը երկրորդ ընթերցումից յետոյ ընդունեց նոր ընտրողական օրէնքի նախագիծը համաձայն կենտրօնի և պահպանողականների կօմպրօմիսի: (Հ. Գ.)

—

Բուդապեշտ, 1 մարտի

Իւստի կուսակցութիւնը ընտրութիւնների համար համաձայնութիւն կապեց սերբ արմատականների հետ, որոնք վճռեցին կռիւ մղել Վիէննայի դէմ: (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 1 մարտի

«Կօր. Բիւրօյին» հեռագրում են Սօֆիայից. «Ռուսչուկում տեղի ունեցաւ արիւնահեղ ընդհարում ամբոխի և զօրքերի միջև. պատճառը այն թիւրք օրիորդն էր, որ փախել էր իր սիրեցեալ բօլգարի ծնողների մօտ, որի պատճառով իշխանութիւնները կարգադրեցին վերադարձնել աղջկան իր հայրենական տունը: Լուրերին նայած 17 հոգի սպանվել են, 32 հոգի վիրաւորվել են: Թիւրքուհին և բօլգարը փախել են Ռումինիա»: (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 1 մարտի

«Պրէսս-բիւրօն» կտրուկ կերպով հերքում է արտասահմանեան լրագիրների այն տեղեկութիւնները, իբր Միլօվանօվիչը Կ. Պօլսում եղած ժամանակ Բ. Դռնից պահանջել է սերբ-թիւրքական առևտրական պայմանագրի մէջ մտցնել մի գաղտնի յօդուած, ուղղված Աւստրօ-Ունգարիայի դէմ, նոյնպէս իբր մտադրութիւն կար Թիւրքիայի և Սերբիայի միջև յատուկ պայմանագիր կապելով որոշել Սերբիայի դիրքը այն դէպքում, եթէ պատերազմ ծագէ Թիւրքիայի և Բօլգարիայի միջև: (Հ. Գ.)

—

Թաւրիզ, 1 մարտի

Սաթթար խանը և Բաղըր խանը մերժեցին Թէհրան գնալ կառավարութեան հրաւէրով: (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

—

Կ. Պօլիս, 1 մարտի

Ամբողջ մամուլը ողջունում է սլաւօն պետութիւնների հետ բարեկամական յարաբերութիւնների հաստատումը, որի գրաւական հանդիսանում են Ֆերդինանդ Թագաւորի և Պետր արքայի գալուստը:

Վաղը այստեղ կը հասնէ անգլիացի մի ծովապետ, որ բերում է սուլթանին յանձնելու համար Էդուարդ թագաւորի նամակը:

Օպպօզիցիայի թեկնածու Քեամիլ փաշան վտանգաւոր կերպով հիւանդացաւ: (Հ. Գ.)

—

ՀԱՄԱՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ԱՌԻԹ

—

Թիֆլիսի Ֆրանսիական ազգի հիւպատոս Բերժերօն մի կոչ հրատարակեց, որով յորդոր կարդաց Կովկասի ազգաբնակութեանը՝ չը խնայել կատարել մարդասիրական մի ակտ՝ ձգելով իր լուման ընդհանուր գանձանակի մէջ, որ բացված է Ֆրանսիայում և աշխարհիս շատ տեղերում յօգուտ Պարիզի ջրհեղեղից վնասվածների և աղէտեալների:

Ահա համամարդկային համերաշխութեան կապը զօրեղացնելու և մարդասիրական ձգտումները զարգացնելու մի լաւ առիթ մեր կղզիացած, իր կեղևի և մորթու մէջ կուչ եկած ազգաբնակութեան համար, ցոյց տալու թէ ինքն էլ գիտէ կատարել իր մարդկային և քրիստոնէական եղբայրսիրութեան պարտքը:

Անշուշտ, հարուստ Ֆրանսիան կարօտ չէ մեր կոպէկներին, բայց մարդկային ընդհանուր աղէտների ժամանակ օտարների կարկառած օգնութեան ձեռքը կարողանում է քաղցր և բուժիչ սպեղանի լինել վէրքերի համար:

Մանաւորապէս հայ ժողովուրդը երախտագիտական պարտք ունի հատուցանելու մեծանուն և մեծազօր Ֆրանսիային, որից նա ստացել է յաճախ նիւթական, բարոյական և մանաւանդ մտաւոր օգնութիւն:

Եւ մենք միանգամայն համամիտ ենք Արշակ Չօպանեանի այն կոչին, որ նա մի քանի ժամանակ առաջ հրատարակեց Կ. Պօլսի հայ մամուլի մէջ, յորդոր կարդալով հայ ժողովրդին՝ փութալ իր լուման էլ ձգել և դրանով ցոյց տալ, թէ հայ փոքրիկ ժողովուրդը, որ կուլտուրականապէս այնքան պարտական է լուսաւոր Ֆրանսիային, գիտէ կատարել իր երախտագիտական պարտքը, զուրկ չէ եղբայրական և մարդկային սիրոյ ու համակրութեան զգացումներից:

Թիֆլիսում կազմված է մի առանձին հանգանակիչ մասնաժողով, նախագահութեամբ կոմսուհի Վօրօնցօվա-Դաշկօվայի, յատկապէս այդ նպատակով:

«Մշակը», որ իր գործունէութեան ամբողջ ընթացքում ջատագով է եղել համամարդկային համերաշխութեան գաղափարի և լայն մարդասիրական զգացումների տարածման, ուրախութեամբ արձագանք է տալիս այդ կոչին:

Հ. Ա.

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պօլիս, 18 փետրվար

Ալէքսանդրիայէ գրուած թղթակցութիւն մը տեղեկութիւն կուտայ, թէ Մովսէս վարդ. Սահակեան, Երուսաղէմի այն միաբանը, որ ձերբակալուած էր իբրև ս. Յակոբայ վանքի գողերէն մին, բաւական թանկագին պաշարով մտած է եղեր Ալէքսանդրիա: Իր քովը ունեցած արծաթեղէնները, խաչ, կանթեղ, աւետարանի կողքեր, հնչիւն դրամի վերածելու համար, դիմած է նախապէս ձուլիչներու. բարեբաղդաբար, սակայն, ձուլիչները, հայ ըլլալով, կասկածած են բնականօրէն ու անմիջապէս տեղեկութիւն տուած ազգ. առաջնորդարան: Աստ հետևանքը եղած է անմիջապէս ձերբակալել տալ չնորհունակ վարդապետը, իր արժէքաւոր գողօնները դեռ ոսկիներու չվերածուած:

Ու խոստովանած է, որ ինքը, իբրև յանձնակատար, Երուսաղէմէն Եգիպտոս մտած է համբաւաւոր Կարապետ վարդապետի մասնաւոր կարգադրութեամբը՝ վանքին այդ գողօնները դրամի վերածել և գումարը շուտով հասցնել այդ շնորհունակին: Գողօններուն մէջ գտնուած են, արծաթ խաչեր, կանթեղներ, աւետարանի կողքեր գաւ, 1) երեք հատ արժէքաւոր քարեր, քանդակուած խաչելութեան ու մկրտութեան նկարներով, 2) գորգ մը, 200 անգլիական ոսկի =2000 ր. արժողութեամբ, 3) ուրիշ արծաթեղէններ, որոնք առատօրէն տրուած են դէս ու դէն, չնչին գիներով:

Անտարակոյս գողութեան առաջինը, միջինն ու վերջինը չէ ատ. սովորական դէպքերէն մին, որոնք տարիներով տեղի ունեցած են վանքին մէջ: Ու երևակայե՛լ որ մինչև վերջին օրերս պաշտօնական հեռագիրներ կը տեղային միաբանութեան կողմէ, Յարութիւն պատրիարքի ստորագրութիւնով, թէ վանքը հետզհետէ գտած է իր բարւոք ուղղութիւնը, տնտեսական, հաշուական, վարչական դրութիւնը բարւոքուած:

Երուսաղէմէն ալ կը գրուի գացող պատուիրակութեան կողմէ, թէ միաբաններու խուցերէն գտնուած են արծաթեղէն սպասներ, անօթներ. վանքին պարտքն է մօտաւորապէս 30,000 ոսկի: Չեմ գիտեր թէ Պօլսի մէջ տակաւին պիտի գտնուի՞ն այդ միաբանութեան ջատագովներ, որոնք ցարդ, իբրև թէ երդուեալներ, ո՛չ բերանացի և ո՛չ գրաւոր պաշտպանութիւն զլացան այդ գաւնազգեստ գայլերուն:

Կարապետ վարդապետ, երեք ըմբոստներէն գլխաւորը, ան՝ որ եկամտական տեսուչ կարգուած էր վանքին, ան՝ որու հետ կը թղթակցէր Ղևոնդ վ. Մագսուտեան «Սիբելի Կարապետ վ. Տէր-Կարապետեան» խորագրով, այժմ, արգիլուած հիւանդանոցին մէջ, անշուշտ միակ ցաւ մը ունի,—իր հելլէնուհին երկու փոքրիկ աղջիկներովը: Ո՞վ պիտի դարմնէ գինքը անոնց քով, ո՞վ պիտի տայ իրեն անոնց փայփայանքն ու անուշ ժպիտը: Իր մտերիմները հաւանական կը գտնեն, որ Կարապետ վ., իբրև հեռատես տարփաւոր ու գորովագութ հայրիկ, նախահոգ զգուշութեամբ պատրաստած է իր հելլէն տարփուհիին ու զոյգ մը մատաղատի աղջիկներուն ապագան:

Կաթօլիկ-հայերու պատրիարքական հարցը դեռ կը շարունակէ մնալ ճիգուիտական հողի վրա: Պիտի դառնամ այդ հարցին:

Օրուան հետաքրքրական խրողութիւնն է քրիստոնեայ զինուորագրուածներուն զէնքի տակ առնուիլը: Երկու օր հազիւ անցած, մեր տղաքը կը հագնին զինուորական համազգեստը: Իբրև առաջին քայլ, Պօլսի մայրերը հաշտ աչքով չէ որ պիտի դիտեն զէնքն ու զինուորութիւնը մտած տուներէն ներս: Բայց, հաւանաբար, առաջին ցնցումէն ետքը, կը յաջորդէ համակերպութիւն մը, ու յետոյ, երբ սկսինք դիտել իբրև հարկ մը, որ պիտի տանք հայրենիքին, ու այնուհետև ալ երբ պատիւը տեսնենք զէնքի ու զինուորութեան վրայ, կը փոխուին անշուշտ տպաւորութիւնները:

Պօլսեցին, մաճակալութով մեծցած, ինչպէս կըսեն կովկասցիները ծաղրանքով, անգամ մը որ նոր ու առողջ կեանքի վրայ դրուի, արհամարհելի որակ մը չպիտի ըլլայ. պօլսեցին ճկուն է, ընդունակ. իր ունեցած գլխաւոր թերութիւնն է,—իր ապրած կեանքին իբրև հետևանք,—փափկութիւն և քիչ մըն ալ երկչոտութիւն: Բայց երբ վարժուած է ան զինուորական կեանքի, ընտելացած չարքաշ կեանքի, վարժուած իր ձեռքերը քաքսելու հրացանի սառն խողովակին, անտարակոյս կրնենայ իր լաւ տեղը կեանքի նոր կռիւին մէջ: Պօլսական դասակարգ մը, որ կրնայ ըսուիլ տեղական կինտօն կամ թէ կարինեցոց դադաշը, իսկապէս իր վրայ կը լծորդէ շատ լաւ յատկութիւններ. արի է, ճարպիկ, չարքաշ ու յաջող, իր կեանքի դժնդակ պայմաններուն մէջ, կեանքին կռիւը արիաբար կռուելու:

Այս դասակարգը, Համիդի օրով, ծայրայեղօրէն ճնշուած, տուաւ այնպիսի հազուագիւտ օրինակներ, տիպարներ, որոնք իսկապէս արժանի էին ամէն հիացումի: Ոստիկանութիւնն, իր գժոխային բոլոր մե-

քենայութիւններովը, ատոր դէմ լարուած, շատ անգամ անկարող եղաւ յաղթող հանդիսանալու։ Ու կը զարմանայիր, թէ ինչպէս պահուած էին այդ դասին մէջ այդքան ազնուութիւն, ցեղային առողջ բնազդներ։ 1860-ի դէպք մը, որ թէև գերեզմանական հարցով մը յիշատակուած մեր պատմութեան մէջ, երևան բերած է այդ դասակարգին մէջ անվեհեր արութիւն։

Զինուորական յաջորդ շրջանի առեն, երբ մեր անդրանիկ զինուորները տուն դառնան, անտարակոյս այսօրուան ցնցումները հինցած պիտի ըլլան։ Անստուգութիւնն է, որ, կարծեմ, քիչ մը աւելի կը վրդովէ մայրերը. ամեն մայր իր առանձին ենթադրութիւններն ունի, ու միշտ դէպի յոռետեսութիւն։ Ախ, Ադանան. ան է, որ թունաւորեց մեզ մինչև մեր հոգիին խորը։

Շահէն

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 15 փետրվարի

Այս օրերս շատ է խօսվում մի սպանութեան մասին, որին զոհ եղաւ մի հայ կին, հայաբնակ թաղերից մէկում։ Կինը հանրածանօթ էր իբրև պոռնիկ, և նրա՝ գիշերով իր անկողնում մորթված, վզից կտրված լինելը մեծ զայրոյթ է առաջացրել աւելի այն պատճառով, որ հեղինակները համարվում են բուն իսկ նրանք, որոնք յարաբերութիւն են ունեցել նրա հետ, և սրանք հայեր են, և բարոյականի նախանձախնդրութիւնը չէ, որ նրանց մղել է այդ հրէշային ոճրագործութեան։

Կառավարութիւնը հրամայել է խիստ քննութիւն, ուստի մինչև ցարդ 25-ից աւելի հայ երիտասարդներ ձերբակալվել են իբրև կասկածելի, որոնցից մեծ մասը նոյն կնոջից վարակվել են սիֆիլիսով։

Ոճրագործութիւններ ամեն տեղ պատահում են, և եթէ ես հարկ համարեցի «Մշակի» էջերում մասնաւոր տեղ յատկացնել նրան, դրա պատճառն այն է, որ այս դէպքը փաստ է տալիս մեր բարքերի ընկածութեան։ Այդ երիտասարդները, որոնք յաճախել են պոռնիկ կնոջ մօտ և այժմ մատնանշվել են նրա թողած երեք որբուհիներից, հասարակութեան շրջաններում ծանօթ դէմքեր են, տան և ընտանիքի տէր և նրանցից երեքը մինչև իսկ նշանված էին և պատրաստվում էին ամուսնանալու բուն իսկ այս շաբաթ։

Արդեօք սա է եղել «ազատ սէրը», որ քարոզվում է որոշ շրջաններում. ահա թէ ինչ նշանակութիւն է տալիս նրան այդ քարոզութիւններով տարված հասարակութեան տականքը։

Ամենից աւելի է, ինչ քաղաքում մանուկների մէջ տիրում է կարմրախտ հիւանդութիւնը, որ առաջ թեթև կերպով սկսեց, իսկ վերջերս սկսել է մահաբեր դառնալ. հիւանդութեան հետ միացել են նաև թոքատապ, կապոյտ հազ և կոկորդացաւ, որոնցից շատ անգամ խեղճ փոքրիկները մահանում են։ Վերջերս հիւանդութիւնը տարածվել է նաև գիւղերում, ուր աւելի վտանգաւոր հանգամանք է ստանում՝ առողջապահական միջոցների պակասութեան, տգիտութեան և այլ անյարմարութիւնների պատճառով։ 15 օրից ի վեր կառավարութեան կարգադրութեամբ փակվել են տեղիս ուսումնարանները՝ իբրև միջոց համաճարակի դէմ։

Հայերից զինուոր առնելու համար նշանակված քննութիւնները շարունակվում են, և զարմանալի է, որ մինչ մի տարի առաջ «մենք զօրք ենք ուզում տալ» աղաղակն էր լսվում, այժմ, դրա փոխարէն, աշխատում ենք խուսափել զինուոր լինելուց։ Հազարաւոր խնդրագիրներ են տրվել քննիչ յանձնաժողովին, որով զինուորացու երիտասարդներն աշխատում են ապացուցել, որ իրանք տարիքով մեծ են, զինուորագրութեան տարիքը անց են կացրել։ Ճիշդ է որ կառավարութեան մարդահամարի արձանագրութիւնները բնաւ ստոյգ թւեր չեն ներկայացնում, քրիստոնեաների զինուորական տուրքից խուսափել ուզելու պատճառով, ճիշդ է որ մեծ մասը նրանցից, որոնք պահանջում են տարիքի ճշդումը, իրաւունք ունեն, բայց ցաւալի է, որ շատ շատեր էլ ուզում են շահագործել այդ միջոցը, միմիայն զինուոր դառնալուց ազատվելու համար։ Սա շատ ցաւալի ու տխուր մի պարագայ է, որ փաստ է տալիս մեր ժողովրդի քաղաքացիական անհասկացողութեան։

Միևնոյն նպատակով շատերն էլ աճապարում են ամուսնանալու որբ աղջիկների հետ, որպէսզի իբրև ընտանիքի նեցուկ զերծ մնան զինուոր լինելուց. այդ պատճառով էլ այս տարի ամուսնութիւնները շատ եղան։ Մինչև ցարդ միայն քաղաքում և մօտակայ գիւղերում 400-ից աւելի պսակներ են եղել մինչդեռ ուրիշ տարիներ այդ թւի կէսից քիչ աւել էր լինում։

Մարակ

ՌՈԿՖԵԼԼԵՐԻ ՖՈՆԴԸ

Հիւսիս-ամերիկական նաւթարդիւնաբերական սինդիկատի գլխաւոր փայատէրը, յայտնի միլիարդեր Ռոկֆելլեր, դիմեց Միացեալ-Նահանգների կոնգրէսին խնդրելով քննել իր ծրագրած այն բարեգործական հիմնարկութեան պլանը, որի օգտին նա ուզում է կտակել համարեա իր ամբողջ դրամագլուխը։

Ռոկֆելլերի պլանով, այդ հիմնարկութիւնը պէտք է ձգտի միայն Միացեալ-Նահանգներում և այլ պետութիւնների մէջ ապրող ժողովուրդների ընդհանուր բարեկեցութեանը, պէտք է աշխատէ զարգացնել լուսաւորութիւնը, տարածել գիտութիւնները, առաջն առնել և թեթևացնել տանջանքները և նպաստել մարդկային առաջադիմութեան բոլոր տարրերի զարգացմանը։ Մամուլի մէջ ապրդած տեղեկութիւններից երևում է, որ Ռոկֆելլերը նպատակ ունի ստեղծելու մի տեսակ բանկ, որը օժանդակութիւն ցոյց կը տայ բոլորին, որոնք դրամի կարօտութիւն ունեն, «սկսելով մանկական պարտէզներ սարքելուց և վերջացնելով երկրաշարժից վնասվածներով»։ Այդ հիմնարկութեան գործողութիւնները պէտք է ղեկավարէ 25 անձերից բաղկացած մի կոմիտէտ, որի գլուխ կը լինի կանգնած Ռոկֆելլերի որդին։ Միացեալ-Նահանգների հասարակական կարծիքը շատ հետաքրքրված է նրանով, թէ ինչ ձև կընդունի ֆոնդի կազմակերպութիւնը, որովհետև Ռոկֆելլերի կարողութիւնը հասնում է 500 միլիօն դոլլարի, այսինքն մօտ 1000 միլիօն րուբլու։ Ռոկֆելլերը, որը, ինչպէս յայտնի է, իր անհագին կարողութիւնը կազմել է բաւական յափշտակիչ միջոցներով, արդէն նուիրել է զանազան նպատակներով մօտ 200 միլիօն րուբլի։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Նոր-Բայազէտ, 25 փետր.

«Մշակի» 1909 թ. № 288-ում գրել էի, որ Կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղիս ճիւղը հոգեվարքի մէջ է, անդամները փոխանակ աւելանալու՝ պակասում են, ընկ. պարտքի տակ է, շատերը զոռով-խաթրով են անդամագրվում և նոյնիսկ տարեկան 1000 ր. եկամուտ ունեցողները զլանում են մի քանի րուբլի անդամավճար տալ և այլն։ Այդպիսով ահա մեր միակ հաստ. ընթերցարանը, որ պահվում է ընկ. նպաստներով, փակվելու մօտ է, ուստի ընկ. վարչութիւնը, ընթերցարանը փակումից ազատելու համար, յունվարի վերջերին ժողով էր հրաւիրել տեղիս ինտելիգենտ դասին, որի մեծամասնութիւնը օգտվում է գր.-ընթերցարանից։ Ժողովի եկել էին 5—6 հոգի, որոնք պահանջում էին, գրադարանական առանձին վարչութիւն ունենալ, որը կարողանար ընթերցարանի գոյութիւնը աւելի լաւ հիմքերի վրա դնել, իսկ Կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղիս ճիւղի վարչութիւնը շարունակէր տալ իր նպաստն այդ հաստատութեանը։

Այդ առաջարկը առիթ տուեց վիճաբանութիւնների։ Ի վերջոյ ժողովը անհետևանք ցրվեց՝ փակման ենթարկելով մեր գր.-ընթերցարանը։

Վերոյիշեալ կարծիքը յայտնողները ըստ երևոյթին մոռանում էին այն հանգամանքը, որ մենք անցեալներում էլ ունեցել ենք գրադարանական առանձին վարչութիւն, որի գործունէութիւնը սակայն, դարձեալ շօշափելի արդիւնք չէ տուել։

Սուլին

Մեծ-Փարկիթ (Կարս. շրջ.), 24 փ.

Այս տարի մեզանում բոլորովին ձիւն չեկաւ և այդպէս էլ շարունակվում է մինչև հիմա։ Միայն ամսիս 18-ին, սկսած առաւօտեան ժամը 10-ից, սկսեց փչել թեթև ձիւնախառն քամի, որը կամաց-կամաց սաստկացաւ, և մի ժամից յետոյ գետինը արդէն ծածկվեց ձիւնով, իսկ քամին շարունակում էր փչել։

Լ. Տ.-Բ.

Արդանուշ, 24 փետր.

Տեղիս ուսուցչ. խմբի և տեղական մի քանի երիտասարդների ջանքով, շուտով կը բացվի այստեղ գր.-ընթերցարան։ Արդէն իննն տեսակ թերթեր ստացվում են ռուսերէն և հայերէն։ Յօգուտ այդ գրադարանի Ս. Բիւրքճեանը նուիրեց 25 ր., խոստանալով շարունակել տալ նոյն գումարը իւրաքանչիւր տարի։ Իսկ Յ. Աբրահամեանը իր տանը յատուկ բնակարան յատկացրեց գրադարանի համար։ Յոյս ունենք, որ հասարակութեան գրագէտ մասը այսուհետև իր ազատ ժամերը փոխանակ սրճարաններում վատնելու անօգուտ կերպով՝ գրադարանում կանցկացնի։

Զարուհի Ռստակեան

Գանձակ, 26 փետր.

Փետրվարի 22-ից տեղս են գտնվում Թիֆլիսի կոնսիստորիայի նախագահ Եփրեմ վ. և դպրոցական խորհրդի անդամներ Ս. Բալաղեանն ու Ս. Աբովեանը, որոնք եկել են մի քանի անյետաձգելի խնդիրներ պարզելու համար։ Այդ խնդիրների թւումն են ս. Յովհաննէս եկ.-ծխ. դպրոցի ուսուցչ. և հոգաբարձ. կազմերի միջև ներկայումս գոյութիւն ունեցող տարաձայնութիւնը, որ ուս. տարվայ սկզբից համարեա անօրմալ է դարձրել դպրոցական կեանքը, և երեցփոխ Աղիզեանի մի քանի գրաւոր բողոքները իր ընկեր հոգաբարձուներից։

Փետր. 24-ին Ս. Աբովեանը ս. Լուսաւորիչ և ս. Յովհաննէս եկեղեցիների, Կորիւնապատի և կայարանի ծխ. դպրոցների ուսուցչ. կազմերին զատ-զատ ժողովի հրաւիրելով ծանօթացաւ նրանց գործունէութեան և այն արգելքների հետ, որոնք կրթական գործի յապաղման պատճառ են դառնում։

Վարդանանց տօնին տեղիս եկեղեցիներում հոգեհանգիստներ կատարվեցին Աւարայրի դաշտում ընկածների յիշատակին։ Ապա ս. Լուսաւորիչ և ս. Յովհաննէս եկեղեցիների ծխ. դպրոցներում տեղի ունեցան գրակ.-աշակերտական հանդէսներ՝ նուիրված այդ տօնական օրվան։ Ծխ. դպրոցների վերաբացումից յետոյ, առաջին անգամ լինելով մեզանում, այս տարի շքով կատարվեց Վարդանանց տօնը։ Այդ օրը Եփրեմ վ. ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում օրվայ պատշաճ քարոզ խօսեց ժամաւորներին։

Սարգօ

Ախալցխա, 25 փետրվարի

Այս տարի մեզանում փառաւոր կատարվեց Վարդանանց յիշատակը։ Թէ պատարագին և թէ հանդէսին երգում էր քառաձայն երկսեռ խումբը՝ խմբապետութեամբ ծխատէր Մինաս քահանայի։ Վարդանանց եկեղեցու թէ ներսը և թէ գաւիթը բռնված էր հանդիսականներով առանց սեռի և կրօնի խտրութեան։

Հանդիսի վերջում տեղիս յաջորդ Սիոն վ. օրվայ պատշաճ մի ճառ խօսեց։

Ներկայ էին և դպրոցների ուսուցչ. խմբերը բարձր դասարանների աշակերտներով։

Հանդիսական

Ցարսկիէ-Կոլոդցի, 26 փետր.

Փետր. 25-ին հայոց դպրոցում ի պատիւ Վարդանանց տօնի կայացաւ գրական երեկոյթ։ Մասնակցում էին մի խումբ երիտասարդներ և տիկիններ։ Արտասանվեցին զանազան ոտանաւորներ, որոնք ընդմիջվում էին ազգ. և ժողովրդ. երգերով։ Ուսուցիչ Յ. Գրիգորեան կարդաց ճառ Վարդանանց տօնի նշանակութեան մասին։ Տեղի ունեցան հայկական պարեր թառի ներդաշնակութեամբ։ Խումբը պարեց՝ «Լէզգօ», «Բեօռ-օղլի», «Անկի ծառը»։ Երիտասարդ Աբգ. Լիանոզեանը պատւեց սիրողներին ընթրիքով։ Արդիւնքը յատկացված է դպրոցի օգտին։ Երեկոյթը աշխոյժ անցաւ. առանձին տպաւորութիւն թողին հայկական պարերը, որոնք այստեղ առաջին անգամ կատարվեցին։

N. N.

Վ. Ֆ. ԿՈՄՄԻՍԱՐԺԵՎՍԿԱՅԱՅԻ ՄԱՀԸ ԵՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Пусть арфа сломана
Аккордъ еще рыдаетъ...
Надсонъ.

I

Պետերբուրգ, 19 փետրվարի

Թխպամած է օրը...

Պետերբուրգի սովորական թուխպ օրերից էլ աւելի թխպամած...

Գեղեցկատեսիլ շէնքերի գագաթները մի քանի հարիւր քայլաչափից հազիւ են նշմարվում...

Բոլորը, բոլորը շրջապատված են խոնաւ մշուշով, շրջապատված է և այն տասնեակ հազարաւոր ամբոխը, որ եկել լցրել էր Նիկոլայեվսկի կայարանի ընդարձակ հրապարակը իր փողոցներով միասին...

Եկել էր նա իր վերջին մնաս բարևը տալու գեղարուեստի այն դիցուհուն, որի խաղից շարունակ հրապուրվել, տանջվել և զգացվել էր... Բազդր և անմոռանալի յիշողութեան տակ, նա չէր կարողանում հաշտվել, որ Վէրա Թէօդորովնան, որը երէկ չէ առաջի օրը կենդանի էր, որի խաղի դիւթիչ մեղեդիները լսվում էին այստեղ հեռաւոր ծայրերից. այո, նա չէր կարողանում հաշտվել այն դառն իրականութեան հետ, թէ նա այլևս չը կայ... «Միթէ... և այդքան հեռու անկրկնելի... Ո՜հ... ինչ զարհուրելի է...»։

Այս էր արտադրում ամբոխի ընդհանուր մտապատկերը...

Հարիւրաւոր ուսանողներ, գործի գլուխ անցած, կատարում են իրանց պարտականութիւնները հասարակական կարգն ու կանոնը չը խանգարելու համար...

Կան և իշխանութեան կարգապահներ իրանց պետերով հանդերձ, որ նստած են աքանչելագեղ նժոյգների վրա, և, մասամբ, նրանք էլ են նայում անծայր ամբոխի ծով գլուխներին և գուցէ մի քանի անգամ էլ հարց տալիս իրանց թէ՝ այն ի՞նչ մագնիսական ոյժ է, որ մի տիկին, կանացի սեռի մի բնական էակ կարողանում է դէպ իրան գրաւել մայրաքաղաքի առաջնակարգ հասարակութեան լեգէոնները։

Էլեկտրաքարշի սովորական գլխապտոյտ շրջագայութիւնն էլ կարծես թէ զգացել է ընդհանուր այդ սուգը, և նա էլ սառել, տեղում անշարժ դիրք էր բռնել, չը խանգարելով ընդհանուր տրամադրութիւնը...

Եւ այս սպասողական դրութեան մէջ, կայարանի հեռու ծայրերից լսվում է շոգեմեքենայի մի տեսակ աղեկտուր հեծը, որը հաղորդում էր բոլորին, թէ գնացքը հազիւ հազ, քանիցս ուշացած լինելով, կարողացաւ վերջապէս հասցնել Ռուսաստանի մայրաքաղաքին նրա սիրելի և տաղանդաւոր զաւակներից մէկի մարմինը...

Վերջապէս 7-րդ պլատֆորմայի մօտ՝ դանդաղ քայլերով մօտ է սողում սգա-վագոնը, որին հասարակութեան ներկայացուցիչները հանդիպում են հարիւրաւոր անթառամ ծաղկեփնջերով և երկներանգ պսակներով...

Գեղեցիկ էին այդ փնջիկները, սակայն տխրամած... Իրանց անմեղ և քնքոյշ նայուածքներով արտացոլում էին ընդհանուր այս դրամայի հոգեկան և մտաւոր յուզմունքները...

Ամբոխը, որի անունից եկել էր բազմաթիւ ինտելիգենցեան, վերջին անգամ լինելով պսակում էր Վէրա Թէօդորովնայի վաղաթառամ գլուխը...

Լսվում է ծնողների մեղմ հեծկլտոցը՝ արձագանք գտնելով ամբոխի մէջ։

Լացը կտրվում է... Ամբոխը քարանում և անձնատուր է լինում իր ներքին աշխարհի հաշւետուութեան...

Ծանր և ճնշող մտքերի տակ արձանացած ամբոխը յանկարծ սթափվում է, երբ երգեցիկ խումբն արդէն մեղմ և տխուր մելօդիաներով սկսում է երգել «Вѣчная память» շարականը...

— Այո, вѣчная память քո քաղցր անուանդ...,—բացագանչում է ամբոխի դէմքի արտայայտութիւնը...

Այնուհետև, ստանալով Վ. Ֆ.-ի աճիւնը, ամբոխը դանդաղ և սառը քայլերով դիմում է Նեվսկի պրօսպեկտով դէպի Ալէքսանդրօ-Նևսկի վանքը...

Առջևից գնում է ուսանողների երգեցիկ խումբը, այնուհետև մի քահանայ. սրան հետևում է դագաղը բաց՝ դիակառքի վրա դրված. դագաղի ետևից գլխիկոր գնում են Վ. Ֆ.-ի ազգակից ծնողները և ազգականները, մի խումբ յայտնի մարդիկ և գրողներ. այդտեղ են Պետական Դումայի անդամները, Վ. Պրոտոպոպովը, Լ. Անդրէևը և շատ ուրիշներ... Յետոյ դերասանական խմբի ներկայացուցիչները ձեռքի վրա տանում են արծաթեայ պսակներն իրանց խորագրերով. դրանց հետևում են 7 դիակառքեր՝ ամբողջապէս թաղված կենդանի և մետաղեայ պսակների տակ... Եւ ապա ամբո՜խ... ամբո՜խ...

Դանդաղ և ընդհանուր սգի տակ, ժամը 4-ին, թափօրը հասնում է վանքը... Ներս թողնում են միմիայն տոմսակներով... Շատերը ոյժ են գործ դնում, սակայն ի զուր...

Եւ ամբոխից սիրված Կոմմիսարժևսկայան արդէն բաժանվում է նրանցից՝ տալով իր վերջին մնաս բարևը...

Տասնեակ հազարաւոր աչքեր փողոցի տարբեր կողմերից նայում են դէպի վանքի բակը և չեն կարողանում բաժանվել նրանից, մինչև որ վանքի դռները, լայն բացվելով, չեն ընդունում իրանց գիրկը վաղաժամ այդ հիւրին...

Երեկոյեան մաղթանքից յետոյ, վանքում դրված դագաղը ամբողջապէս ծածկվում է անվերջ պսակների տակ։

Թաղումը կատարվելու է վաղը...

*

Պսակներ էին ուղարկվել Ռուսաստանի բոլոր ծայրերի թատրոններից, դերասանական ընկերութիւններից, բարձրագոյն դպրոցներից և այլն և այլն...

Եւ դրանց միջից աչքի էին ընկնում հետևեալները.

1) Պետերբուրգի գրական-գեղարուեստական խմբի կողմից ուղարկված մեծադիր պսակը հետևեալ մակագրութեամբ՝ «Драмѣ русской драмы», 2) Լ. Անդրէևի պսակը հետևեալ արձակ ոտանաւորով.

Душѣ страдавшей въ тѣснинахъ жизни,
Душѣ носившей оковы тѣла,
Изъ звона ихъ красу создавшей—
Душѣ свободной! Душѣ воставшей!
Земное отдавшей для той отчизны,
Гдѣ свѣтлымъ грезамъ ужъ нѣтъ предѣла!

3) Մի ոմն А. Ф. Е.-ի պսակը հետևեալ ոտանաւորով.

Улетѣла птичка! золотая,
Птичка вѣчная, птичка неземная,
Ты живая, ты намъ и святая
Красотою духовной свѣркая.

Այս պսակի մէջ զետեղված էր Կոմմիսարժեվսկայայի պատկերը հանգուցեալի հետևեալ մակագրութեամբ.

Къ А. Ф. Е.

Ненужныя событія, быть можетъ, не бываютъ никогда. В. Ф. Ком.

4) Աչքի էին ընկնում նոյնպէս թէ Թիֆլիսի Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան և թէ միւս ռուսաց թատրոնների անտարբերութիւնները։

II

Պետերբուրգ, 20 փետրվարի

Այսօր կարգապահութիւնը աւելի խիստ է։ Երէկվայ համար բաց թողնված տոմսակների թիւը կրճատելու համար, այսօր ներկայ եղողները պէտք է անպատճառ նոր տոմսակներ ունենան հանգուցեալի ծնողներից վերցրած։

Ալէքսանդրօ-Նևսկի վանքին կից Նովօ-Նիկոլսկայա գերեզմանատանը վաղուց արդէն կանգնած են կարգապահ ուսանողների շարքերը և, ստուգելով եկւորների տոմսակները, կարգով ներս են թողնում բոլորին։

Գերեզմանատան արեմտեան կողմում պատրաստ է գերեզմանը...

Հասարակութեան բոլոր խաւերի համար յատկացված են որոշ տեղեր, որոնք վաղուց ի վեր գրաւվել են, և սպասում են դագաղին...

Լուսանկարիչները և պրօժեկտօրների այլ և այլ ֆիրմայի ներկայացուցիչները, ուղղած իրանց ապարատները, շտապում են արտանկարել որևէ տեսարան...

Լռութիւն է տիրում ընդարձակ գերեզմանատանը. միայն երբեմն երբեմն կարգադրիչների ձայներն են, որ խանգարում են խորհրդաւոր այդ լռութիւնը...

Վերջապէս դագաղը երևաց...

Անշարժ ամբոխը սկսեց կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ և ահա նորից լռեց...

Բոլորի աչքերն ուղղված են դէպի գերեզմանը... բոլորն իրանց լսելիքը սրած՝ սպասում են ճառախօսներին...

«Մեր անգին բարեկամ, մեր հռչակաւոր տաղանդ Վէրա Թէօդորովնա,—սկսում է այսպէս խօսել Մարիինսկի թատրոնի վետերան Վ. Դավիդովը,—որպիսին մենք այլ ևս չունենք։ Ահա կանգնած եմ քո սառը դագաղի առաջ իմ վերջին հրաժեշտս տալու համար... Դու մի անուշահոտ ծաղիկ էիր մեր գեղարուեստական տաճարում և... պոկվեցիր այդքան շուտ... Դու անգին մարգարիտ էիր մեր բեմի զարդերի մէջ և... աւաղ... կորցրինք քեզ... Դու մեռար... դու միանգամից հրաժեշտ տուիր քո առաջ ծունկ չոքող որբ զաւակներիդ և գնացի՜ր... գնացի՜ր...

«Բայց ո՛չ... դու մեռած չես. դու, այո, դարձեալ ապրում ես. դու էլի կաս մեր մէջ... որովհետև քո ապստամբ հոգին, քո ամեն ժամանակ ճշմարիտ և նոր ճանապարհ որոնող տաղանդդ անմահ է, նա ապրում է քանի դեռ գեղարուեստը գոյութիւն ունի աշխարհում... Դու քո շնորհալի ճարտարապետութեամբդ կարողացար կաշկանդել ոչ միայն մեր սրտերը, ոչ միայն մայրաքաղաքը, այլ և ամբողջ Ռուսաստանը... Մարդիկ, կարդացէք մեր վերջին շաբաթվայ մամուլը, և դուք այնպէս հասկացէք, թէ որքան մեծ է Վէրա Թէօդորովնայի կորուստը մեր գեղարուեստի համար։ Կարդացէք, թէ ինչպէս է ողբում ամբողջ Ռուսաստանի բեմը մեզ հետ միասին, և այնպէս տուէք ձեր վերջին մնաս բարևները...

«Վէրա Թէօդորովնա, գոնէ մի անգամ եթէ կարողանայիր նորից բանալ քո քնքոյշ, խորհրդաւոր աչքերդ և տեսնէիր թէ ինչպէս գիտութիւնը, գեղարուեստը, ժողովուրդը և բանւորութիւնը ողբում են այսօր քեզ համար, այն ժամանակ աւելի մեծ ոյժով կասէիր, որ դու անմահ ես...

«Ես յիշում եմ քո խօսքերդ և նոր միայն հասկանում եմ քո իսկական անմահութիւնդ...

«Ընդունիր ուրեմն մեր սրտից բղխած աղեկտուր հառաչանքները և գիտցիր, որ մեր արցունքներից կազմված մահարձանդ յաւիտեան յիշատակ կը մնայ մեր բեմի պատմութեան էջերում...

«Հանգիստ ոսկերացդ, իսկական մշակ գեղարուեստի թագուհի, և յաւիտեան յիշատակ քո քաղցր անուանդ...»։

Լսվում են դառն և հատ ու կտոր հեծկլտացի ձայներ...

Լալիս են ծնողները, լալիս են և հասարակութեան անդամներից շատերը...

Ամբոխը տխուր մելօդիայով երգում է «Вѣчная память»։

Զանազան ծայրերից հետևում են կենդանի ծաղիկներ և թափվում գերեզմանում...

Ահա Եավօրսկայան, ահա Արաբաժինը, ահա միւս դերասանները, մամուլի ներկայացուցիչները, և այլն և այլն. աշխատում են բոլոր խաւերն էլ ասել իրանց վերջին խօսքը և այնպէս հեռանալ գերեզմանից...

Վերջապէս ահա և Շլիսելբուրգի բանտի 25-ամեայ ծերունին, որ ասում է.

«Չը գիտեմ ինչպէս խօսեմ, չը գիտեմ ինչպէս արտայայտեմ սրտիս կսկիծը, չը գիտեմ ինչպիսի խօսքերով կարողանամ նկարագրել քո մահվան տրագիզմը... Այո, ես այդ չը գիտեմ, որովհետև հեռաւոր ծայրերից եկած մահագոյժդ մեզ ուշաթափ արեց»։

«Պ. Ֆ. Լեզգաֆտից յետոյ, հազիւ էինք կարողացել մի փոքր գոնէ հանգստանալ, հաշտվել անգութ իրականութեան հետ, որ ահա մեր առաջ բացվում է երկրորդ կորստի վիհը... Մենք դժբաղդ ենք...» և այլն և այլն...

Այս ձևով ահա հողին յանձնվեց Վ. Ֆ.-ի աճիւնը, որ այնքան թանգ էր ռուսաց բեմի համար։

Մինչև այդ բոլորն թուխպերի մէջ կորած արևն էլ, յանկարծ, բացեց իր պարզ ճակատը և քնքոյշ ճառագայթների մեղմ գուրգուրանքներով սկսեց շոյել բոլորիս համար թանգ գերեզմանը։

Նա էլ շտապեց վերջին անգամ նայելու նրան և իր վերջին համբոյրով տալու իր հրաժեշտը...

Եւ ինչո՞ւ չը պէտք է անէր...

Մ. Աղեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ *)

(Հեռագրով)

Պետերբուրգ, 1 մարտի

Նախագահում է Խոմեակօվը։ Շարունակվում են արդարադատութեան մինիստրի նախահաշւի վիճաբանութիւնները։

Զամըսլովսկին աջակողմեանների կողմից խստագոյն յարձակվում է Գօդնէվի վրա, ճգնելով ջրել նրա մերկացումները, ջատագով է հանդիսանում Հիմնական Օրէնքներին և Միապետին, և իր ճառը ի պաշտպանութիւն արդարադատութեան մինիստրի նախահաշւի վերջացնում է այս խօսքերով. «Արդարադատութեան մինիստրը պէտք է միջոցներ ձեռք առնէ թոյլ չը տալու փաստաբանութեամբ պարապելու հրէաներին, ժամանակաւորապէս դադարեցնելու երդուեալ-հաւատարմատարների խորհուրդների գործունէութիւնը և նրանց ֆունկցիաները յանձնելու դատական հաստատութիւններին» (ծափեր աջից)։

*) Տես «Մշակ» № 45.

Ռոդիչեվը պնդում է, որ արդարադատութիւնը մինիստրի համար դարձել է ցուցանակ, իսկ իսկական նպատակ հանդիսանում է քաղաքական կռիւը։ Հռետորը նախազգուշացնում է, որ դատարանի հիմունքների երերումը և ազգաբնակութիւնը դէպի նա սառեցնելը ներկայանում է իբրև ազգային դժբաղդութիւն։ Օրինակ բերելով Նովօրօսիյսկի դատավարութիւնը, Ռոդիչեվը ապացուցանում է, որ մինիստրութիւնը հոգում է միայն այն մասին, որ արդարութիւնը թագնված մնայ և, պաղեցնելով ազգաբնակութիւնը դատարանից, կրթում է անձնիշխանութիւնը (ծափեր ձախից)։ «Դումայի ձայնը,—վերջացնում է հռետորը,—պէտք է նշանակութիւն ունենայ այն դատաւորների համար, որոնք անկեղծաբար նուիրված են ճշմարտութեանն ու արդարութեանը» (ծափեր ձախից)։

Մարկով 2-դը նոյնպէս պաշտպանում է Հիմնական Օրէնքները և ասում է, որ փաստաբանութիւնը կազմալուծում է եբրայական հակամարդկային փտասակար ցեղը (ծափեր աջից)։

Բարոն Մէյենդօրֆը գտնում է, որ աջակողմեանները հիմնական առարկութիւններ չը բերին Գօդնեվի ճառի դէմ, հետևաբար պէտք է ողջունել վերջինի ասածները։

Զեկուցանողը բանաձևում է խօսակցութիւնները և հրաժարվում է խօսել օրէնքների խմբագրութեան հարցի մասին, քանի որ նա արդարադատութեան մինիստրութեան նախահաշւին չէ վերաբերում։

Քուէարկութեամբ ընդունվում են—Լիսինչկինի ցանկութիւնը՝ որ մինիստրութիւնը օրէնագիծ մշակէ, որի համաձայն երդուեալ դատաւորներին վերաբերող օրէնքը տարածվի նաև Թերեքի շրջանի վրա, և Այնդրեչուկի ցանկութիւնը, որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ շուտով քննելու սենատի երկրորդ ատեանի գործերը։ Յօդուածային ընթերցման ժամանակ նախահաշիւն ընդունվում է մասնաժողովի որոշած գումարներով։

Նախագահի տեղը գրաւում է Շիդլօվսկին։

Վօլկով 2-դ զեկուցանում է բանտային մասի նախահաշիւը, որ մինիստրութիւնը որոշել էր 31.831,940 ր., իսկ մասնաժողովը կրճատել է 1.234,923 րուբլով։

Բանտային գլխաւոր վարչութեան կառավարիչը խօսում է կրճատումի դէմ, որ գնալու էր բանտարկեալների պահպանութեան համար։ Կառավարիչը յայտնում է, որ Դումայի նախկին բոլոր ցանկութիւններն իրագործված են։

Կուզնեցօվը ապացուցանում է, որ ժամանակակից յանցագործութիւնը արգասիք է պետութեան դասակարգային գոյութեան և չէ կարող ճնշվել բռնութիւններով։ Նրան ոչնչացնել կարող է միայն սօցիալիստական կազմը։ Ռուսաստանում յանցագործութեան աճման վրա, բացի ընդհանուր պայմաններից, ազդում է դասային ծանրութիւնը։ Միւս կողմից՝ կառավարութեան գործադրած քաղաքական կուրսը իր հետևանքում լցնում է բանտերը ազատագրական կռուի մարտիկներով։ Վերջում հռետորը յայտնում է, որ սօցիալ-դեմօկրատները ձայն կը տան բանտային մասի նախահաշւի դէմ (ծափահարութիւն ծայրայեղ ձախից)։

Անտօնովը առաջարկում է մի բանաձև, թէ անհրաժեշտ է մեծացնել կենտրոնական բանտերի ցանցը։

Գերասիմովը շեշտում է բանտերի հակասանիտարական դրութեան և ծանր րեժիմի վրա. կառավարութիւնը բանտերը դարձրել է ոչ թէ յանցաւորներին ուղղելու միջոց, այլ վրիժառութեան մի գործիք (ծափահարութիւն ձախից)։

Պետրօվ 3-րդ առաջարկում է փոխարէն Անտօնովի առաջարկութեան բանտերի թիւը շատացնելու՝ կառուցանել նոր դպրոցների ցանց. բողոքում է նա այն բանի դէմ, որ զինուորներին, որոնց պարտականութիւնն է հայրենիքի պաշտպանութիւնը, ստիպում են կատարել ոստիկանի դեր։ Վերջում հռետորը ընդգծում է բանտային վարչութեան կամայականութիւնը։

Լիւցը կանգ է առնում ձախակողմեանների տրամաբանութեան բացակայութեան վրա. հարցապնդումներ ներկայացնելով նրանք մատնանիշ են անում բանտերի լեցուն և հակաառողջապահական վիճակի վրա, իսկ երբ ներկայացվում է բանտերի թիւը շատացնելու նախագիծ, նրանք հակառակում են։ Այնուհետև, մանրամասն կանգ առնելով սօցիալ-դեմօկրատների մի շարք հարցապնդումների վրա բանտային իշխանութիւնների ապօրինի գործողութիւնների մասին, հռետորը ապացուցանում է իր ստացած փաստերի հիման վրա այդ հարցապնդումների բովանդակ անհիմն լինելը ինչպէս գործնական, այնպէս և իրաւական տեսակէտից։

Մարկով 2-րդ կարծում է, որ անհրաժեշտ է հոգ տանել խաղաղ ազգաբնակութեան բարեկեցութեան և ոչ թէ բանտում նստածների յարմարութիւնների մասին։ Մարկովը, համաձայն լինելով բանտարկեալների թիւը կրճատելուն և նկատի ունենալով որ անհնարին է պակասեցնել յանցագործութիւնը, խորհուրդ է տալիս մտցնել մարմնական պատիժ աննշան յանցանքների համար և սահմանել բռնի աշխատանքներ աքսորաբանտերում, իսկ խոշոր յանցանքների համար գլխատել նրանց, որոնք ուրիշներին են սպանում (ծափեր աջից)։

Վիճաբանութիւնները աւարտված են։

(Հ. Գ.)

ՄԻ ՄՈԼՈՐԵՑՆԷՔ ՄԻԱՄԻՏ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԻՆ

I

Նեղ կուսակցական-թմփմփական և տառակեր-դոգմայական այն ուղղութիւնները, որոնք գէթ մասամբ պատճառ դարձան Ռուսաստանի ազատագրական գործի տապալման և պատութեան հանդիսաւոր թաղման, դեռ այսօր էլ շարունակում են իրանց գոյութիւնը, որոշ ուղղութեան պատկանող մարդկանց մէջ։ Այդ ընդհանուր ախտով վարակված ենք թէ մենք հայերս և թէ մեր հարևան վրացիները, որպիսի երևոյթների ականջների հետ ծանօթանում ենք ի հարկէ մամուլի այն օրգաններից, որոնք, պաշտպան հանդիսանալով այս կամ այն ուղղութեան, հասարակական հոսանքի կամ վարդապետութեան, ազնիւաբար յայտարարում են ի գիտութիւն ամենեցուն, թէ «իրանցից միայն պիտի ծագի փրկութեան արևը», հետևաբար իրենք են անսխալականները, իսկ միւսները բոլորն էլ բուրժուամիտ, բուրժուա-լիբերալ, պահպանողական-կղերական և այս կամ այն ծայրայեղ վարդապետութեան вывѣска-ի տակ գործող նացիօնալիստներ և այլ «ականներ» ու «իստներ» են, նման մեր մի ժամանակվայ մամուլի այն յետադէմ գործողների, որոնք բարձրաձայն յայտարարում էին թէ «արտաքոյ հայաստանեայց առաքելական ս. եկեղեցւոյ չիք փրկութիւն», որպէսզի դրանով իրանց հայ կոչելու իրաւունքից զրկեն ոչ լուսաւորչական այն հայերին, որոնք օտար կրօն դաւանելով հանդերձ՝ շատ լուսաւորչականներից էլ լաւ հայեր էին։

Վերևում ասացինք, որ նման նեղ կուսակցականութիւն գոյութիւն ունէր և մեր՝ ռուսահայութեան մէջ, շնորհիւ որոշ դէնի մարդկանց, որոնք մասսաները այս կամ այն հոսանքի ներկայացուցիչների ազդեցութիւնից զերծ պահելու համար՝ մտցնում էին նրանց մէջ դէպի միւս ուղղութիւններն ու կուսակցութիւնները հակակրանք, անվստահութիւն, չը վարանելով նոյնիսկ իրանց գաղափարական հակառակորդների հասցէին երբեմն երբեմն անվայել ու վուլգար բացագանչութիւններ ուղղել, դեմագոգիական միջոցներ գործադրել և վերջ ի վերջոյ նոյնիսկ սպառնութիւնների դիմել։

Այսօրինակ երևոյթների դէմ թէ «Մշակը» և թէ մի քանի այլ թէև կուսակցական, բայց լայնահոգի, ոչ-նեղմիտ թերթեր իր ժամանակին սկսեցին պայքար մղել և կռուել նոյնմամ, հասարակութիւնը դէմօրալիզէ անող երևոյթների դէմ, որին նեղմիտ կուսակցականները պատասխանեցին փողոցային յիշոցներով ու կռիւ մղեցին ամեն կարգի ներելի ու աններելի միջոցներով, թէև դրանով իրանց վարկաբեկման գործի արագացմանը նպաստեցին։ Մեզ թւում էր, թէ անցեալի տխուր փաստերը և փորձերը կը նպաստէին նոյնանման երևոյթների վերացման, սակայն ցաւ ի սիրտ պիտի ասել, որ դեռ ևս կան մարդիկ և նոյնիսկ որոշ ուղղութեան պատկանող թերթեր, որոնք շարունակում են նախկին կոյր և միակողմանի ուղղութիւնը։

Այո, ցաւելով պէտք է արձանագրենք, որ թիւրիմացութեամբ նաև վրացերէն՝ նոբերս դադարած «Մօմավալի» և նրան յաջորդող «Ախալի Սխիվի» թերթերը, իրանց էջերում տեղ տալով Սօմէխիի (հայ) յօդուածներին, կատարելապէս մոլորեցնում են վրացի ընթերցողներին յօդուածագրի սուտ ու սխալ դատողութիւններով, հաւատացնելով որ հայ իրականութեան մէջ ամեն ինչ պահպանողական-կղերական ուղղութեան հետևող մարդոց ձեռքումն է գտնվում, որ այնտեղ մխիթարական ոչ մի երևոյթ չը կայ, որ արմատական երիտասարդութիւնը և դէմօկրատական գաղափարները հալածվում են, դաշնակցական երիտասարդները, որոնք կրօնի դասաւանդմանը դէմ են դպրոցներում, իբրև հակակրօնականներ հալածվում են «Մշակի» կողմից, որովհետև ինքը «Մշակը» «կղերական պահպանողական է», որ հայ գրականութիւնը, մամուլը, հասարակական այլ և այլ հաստատութիւնները հայ բուրժուազիայի շահերին են ծառայում, որ «Մշակը» և ընդհանրապէս հայ մամուլը ռէակցիայի ազդեցութեան տակ ընկնելով դէպի յետ նահանջեց և դրա շնորհիւն էր որ նա սկսեց երիտասարդ, լուսամիտ ուսուցիչներին դպրոցներից արտաքսել և նրանց տեղը պահպանողականներին տեղ տալ և այլ այս կարգի մի շարք թանգագին գոհարներ, որպիսիներից մենք, նոյնպիսի ձախակողմեան հոսանքներին պատկանողներս և վերոյիշեալ «պահպանողական-կղերական» թերթերին աշխատակցողներս, տեղեկութիւն չենք ունեցել, ինչպէս ասում են, բանից «բէխաբար» ենք եղել և ծառայել ենք «հայ բուրժուազիայի շահերին ու կուրօրէն կատարել նրա քմահաճոյքները»։

Որպէսզի մեր ասածները ապացուցենք, առաջ կը բերենք այդ «մի շարք յօդուածներից» կտորներ։ Սօմէխին իր երկրորդ յօդուածում, խօսելով հայ մամուլի [illegible], նրա յաճախակի փոփոխութեան մասին՝ գրում է. «Հասարակական ամբողջ ասպարէզը մնացել է իշխող դասակարգերի մամուլին։ Հայկական մամուլը գլխովին տոգորված է նացիօնալիզմով, որը յաճախ մինչև շօվինիզմի է հասնում մի կողմից, իսկ միւս կողմից աչքի է զարնվում իր կղերական հոգով, ուղղութեամբ և յետադիմականութեամբ»։

Թողնելով որ յետագայ յօդուածներով ապացուցէ հայ մամուլի նացիօնալիստութիւնը, յօդուածագիրը դիմում է Երուանդ վարդապետի յարուցած՝ հայ եկեղեցու բարենորոգութեան խնդրին, թէև այդ աշխատանքը, նրա կարծիքով, ապարդիւն է ու երևակայական, և, մէջտեղ բերելով Ի. Պիճիկեանի՝ Երուանդ վարդապետի դէմ գրածները, չը գիտենք թէ որտեղից եզրակացնում է, որ որովհետև Երուանդ վարդապետի գրածները էջմիածնում ատտոդաֆէի ենթարկվեցին, ուրեմն և հայ մամուլը յետադէմ է, կղերական է և չէ հանդուրժում ոչ մի նորամուծութիւն հայ կեանքում, թէև մենք շատ լաւ գիտենք, որ հայ մամուլի մի մասը, առաւելապէս «Մշակը», իրանց էջերը լայն բացին այս խնդրի ծեծման ու պարզաբանման համար, և «Մշակը» եթէ այլ կերպ վարվէր, այն ժամանակ դաւաճանած կը լինէր իր սկզբունքներին իսկ, քանի որ, իր գոյութեան օրից սկսած, թէ հանգուցեալ Գ. Արծրունու և թէ յետագայ գրողների բերանով քարոզում ու պաշտպանում էր նոյն մտքերը, ինչ որ այսօր Երուանդ վարդապետը, իբրև նոյն եկեղեցու պաշտօնեայ, գրում է ու ասում և յետադէմ իր կարգակիցների կողմից հալածվում, իր ազատամտութեան և, թէ կուզէք, նոյնիսկ հերետիկոսութեան և, ո՜վ սարսափ, նոյնիսկ «աստուածուրացութեան» համար։

Եւ յօդուածագրի ագիտութիւնն այնտեղն է հասնում, որ կարծելով թէ իր գրածները միայն վրացիները կը կարդան, հետևաբար և հայ գրողների աչքից կը վրիպեն, թոյլ է տալիս իրան ասել, որ իբր հայ հասարակութիւնն ու մամուլը հանդէպ Երուանդ վարդ. աշխատութիւնների այրման ու Գաբրիէլ վարդապետի արտաքսման՝ ցոյց տուեց կատարեալ անտարբերութիւն, այն ինչ մեզ շատ քաջ յայտնի է, որ «Մշակը» իր ամբողջ էութեամբ դատապարտելով և այպանելով այս միջնադարեան բարբարոսութիւնը՝ դեռ ևս դրա հեղինակի՝ Գէորգ արքեպիսկոպոսի պատասխանատուութիւնն էր պահանջում։

Յ. Գ.

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Բագու, 22 փետրվարի

Այսօր քննվեց նախկին պրիստաւ, իսկ այժմ մասնաւոր հաւատարմատար Ա. Թարխանեանի գործը, որը, 1898 թ. Շամախի քաղաքում պրիստաւ եղած ժամանակ մի թուրք վաճառականից տուգանք է ստացել 42 ր., որը չէ մուծել գանձարան և իւրացրել է։

Թարխանեանը պնդում էր, որ ինքը դրամը չէ ստացել, բայց անդորրագիրն ուղարկել է քաղաքապահի ձեռքով, որպէսզի դրամը բերի։ Նոյնը և կանչված վկաները հաստատեցին, հաստատեցին և այն, որ գաւառական քաղաքներում ընդունված է, որ նախ անդորրագիրն են ուղարկում, ապա մի քանի օրից յետոյ դրամ ստանում և այլն։ Թարխանեանը 42 ր. վերջերում յանձնել էր գանձարան, որ եթէ թուրքը մեռնէր, այն դէպքում դրամը յանձնվի պետ. գանձարանին։

Չը նայելով վկաների ցուցմունքին, դատարանը, հիմնվելով դատախազի մեղադրական ճառի վրա, վճռեց 4 ամիս բանտ Թարխանեանին միևնոյն ժամանակ զրկելով իրաւունքներից։

Դատախազի ճառի բովանդակութիւնը այն էր, որ թէկուզ Թարխանեան ստացած էլ չը լինի թուրքից գանձարանին հասանելիք գումարը, այնուամենայնիւ նա իրաւունք չունէր օրէնքը թողած՝ տեղային սովորութիւններով ղեկավարվել, քանի որ՝ օրէնքով մինչև դրամը չը ստացվի, իրաւունք չը կայ գրելու անդորրագիր կտրել։

Ս. Գարագաշ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ինչպէս հեռագիրը հաղորդեց, կովկասեան լեռնաշղթայով երկաթուղի անցկացնելու աշխատանքները կատարելու է Վլադիկավկազի երկաթուղիների վարչութիւնը։ Այժմ ֆինանսների մինիստրը մի յատուկ մասնաժողով է կազմել, որին առաջարկված է մշակել այն կանոնները, որոնցով առաջնորդվելու է Վլադիկավկազի երկաթուղիների վարչութիւնը ապագայ աշխատանքները կատարելու ժամանակ։

◆ Անցեալ օրը կայացաւ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան և դումայական ֆինանսական մասնաժողովի միացեալ նիստը 3 միլիօն փոխառութեան հարցի մասին։ Զեկուցվեցին այն պայմանները, որ առաջարկել են մինչև օրս Պետերբուրգում քաղ. վարչութեան անդամ իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկին զանազան ռուսական և արտասահմանեան ֆիրմաներ։ Միացեալ խորհրդակցութիւնը յիշեալ պայմանները ընդունելի գտաւ, միայն հարցի բազմակողմանի և հիմնական լուսաբանութեան համար որոշեց հեռագրով իշխանից պահանջել լրացուցիչ տեղեկութիւններ։

◆ Այսօր Թիֆլիսի Արքունական թատրոնում տեղի կունենայ Ա. Լիսօվսկիի երկրորդ և վերջին դասախօսութիւնը. նիւթն է՝ կօլլեկտիվիզմը. 1) կեանքը և գրականութիւնը Ռուսաստանում և Արևմտեան Եւրօպայում XIX դարում և XX-ի սկիզբներում. 2) կօլլեկտիվիզմը Գօրկիի և Անդրեևի ստեղծագործութիւնների մէջ. 3) անձնաւորութեան բողոքը, Արցիբաշեվի «Սանինը»։ Սկիզբն է երեկ. ժամը 8-ին։

◆ Ուրբաթ, փետրվարի 26-ին, Կովկ. Հ. Բարեգ. Ընկ. խորհրդարանում տեղի ունեցան Կովկասի Հայոց Հրատարակչ. Ընկ. նորընտիր վարչութեան և խմբագրական մասնաժողովի նիստերը։ Նախ՝ ամեն մի մարմին ընտրեց իր գործավար անդամները։ Վարչութեան նախագահ ընտրվեց Ստ. Լիսիցեան, փոխ-նախագահ՝ Գ. Խատիսեան, իսկ քարտուղար՝ Ս. Շխեան. գանձապահի ընտրութիւնը յետաձգվեց։ Խմբագրական մասնաժողովի անդամները, ի նկատի ունենալով որ դեռ չէ ընտրված իններորդ անդամը, որոշեցին մինչև առաջիկայ ընդհանուր ժողովը հերթով անել նախագահութիւնն և քարտուղարութիւնը։ Այնուհետև կայացաւ վարչութեան և խմբագրական մասնաժողովի խառն նիստը, ուր քննութեան դրվեց ապագայ գործունէութեան խնդիրը։ Որոշվեց, որ հրատարակութիւնների ընդհանուր ծրագիրը մշակի խմբագրական մասնաժողովը, իսկ դրամական միջոցների հայթայթման, ընդհանուր գործելակերպը ծրագրի վարչութիւնը, ապա թէ մէկ և թէ միւս խնդիրները քննվեն և մշակվեն խառն ժողովներում։ Հերթական հարցերից մէկն է՝ թէ ինչպէս շատացնել անդամների թիւը Թիֆլիսում և գաւառում և թէ ինչպէս ժողովել ընկերութեան մէջ բոլոր այն գրքերը, որ հրատարակվել են վերջին տասը տարիների ընթացքում մասնաւոր ընկերակցութիւնների և անհատների ձեռքով։ Ընկերութեան անդամների թիւը արդէն հասնում է 200-ի։

◆ Մարտի 6-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին նշանակված է Կովկ. Հայոց Բարեգ. Ընկ. արտակարգ ընդհանուր ժողով։ Ժողովի զբաղմունքի հարցերն են. 1) Ընկերութեան հաշիւների 1910 թ. նախահաշիւների քննութիւնը և հաստատումը. 2) Խորհրդի զեկուցումը՝ հրաժարվել Ախալքալաքի բնակիչ հանգուցեալ Եղիշէ Բասարմաճեանի կտակած ժառանգութիւնից. 3) Խորհրդի զեկուցումը՝ հաստատել Թիֆլիսում թաղական աղքատախնամ մասնաժողովներ. 4) Ընթացիկ հարցեր, ի միջի այլոց անդամակցական վճարների պակասեցնելու մասին։

◆ Կովկասեան ուսումնարանական վարչութեան ուսումնական խորհրդի կողմից հաւանութիւն չէ գտել Աղայեանի, Թումանեանի, Փափազեանի և Ահարոնեանի «Հայ գրողներ» խորագրով կազմած դասագիրքը և մերժված է նրա գործածութիւնը պետական դպրոցներում։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ ներկայ մարտ ամսից բացվում է պօստային հաղորդակցութիւն Գողթանի Ցղնա և Ազա գիւղերի միջև։ Պօստը շաբաթը երկու անգամ կը գնայ Ցղնա և այդպիսով հնարաւորութիւն կը տայ ցղնեցիներին անմիջապէս յարաբերութիւնների մէջ մտնել դրսի աշխարհի հետ։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետը ոստիկանական բոլոր պաշտօնեաներին կարգադրել է օգնել ամեն մի դիմողի, չը նայած այն հանգամանքին, թէ խնդրատուն ո՛ր քաղաքամասումն է գտնվում։

◆ Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը կարգադրել է՝ երկաթուղիների կօնդուկտօրներին պատուիրել քաղաքավարի վարվել 3-դ կարգով ճանապարհորդողների հետ։

◆ Պրոֆեսօր Արտէմիևը մեկնեց դարձեալ Կիեվ, կատարելով իր գործը, նաև յանձն առնելով մշակել Թիֆլիսում հաստատվելիք էլեկտրական կայարանի կառուցման նախագիծը։

◆ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի նստաշրջանը մեկնեց Շուլավէր մի քանի քրէական գործեր քննելու համար։

◆ Վերադարձաւ Բագուից երկրագործութեան գլխաւոր կառավարչի Կովկասի լիազօր Արխիպովը։

◆ Առևտրա-տնտեսական գործակալ Մարգարեանը խնդրում է սանիտարական մարմնից փակել Ծովիանեանի, Արղութեանի և Թամամշեանի բաղնիքները հակաառողջապահական դրութեան մէջ գտնվելու պատճառով։

◆ Նախագծվում է Կիսլօվօդսկում հաստատել օրինակելի սանատօրիա և նրան կից հանրակացարաններ՝ հիւրանոցով։

◆ Կարսից մեզ գրում են, որ այդ քաղաքի ռէալական դպրոցի շէնքի նախագիծը, որ պատրաստել է ինժեներ Ցլիվնակին, արդէն կազմ ու պատրաստ է և, նախահաշւի համաձայն, շինութիւնը նստելու է մօտ 120,000 ր.։

◆ Թոխախտի դէմ կռւող Կովկասեան Ընկերութիւնը՝ Աբասթումանում շինվելիք սանատօրիայի համար ստացել է նուէր.— Խաչմաղ կայարանից բժիշկ Մ. Մէլիք Մըկրտչեանից—5 ր., Ի. Դօլուխանեանից—15 ր., Ե. Շանշեանից—17 ր. 80 կ., Յ. Թումանեանից—15 ր.։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Վերջերս Նիւ-Եօրկում կազմակերպվել է «Հայաստանի Նպաստամատոյց Ընկերութիւն» անունով մի մարմին, որի նախագահն է յայտնի Դէյվիդ Գրիեր եպիսկոպոսը։ Ընկերութիւնը մի կոչով դիմել է ամերիկեան ժողովրդին, ցոյց տալով որ անհրաժեշտ է կիլիկեան կոտորածներից դժբաղդացած և սովամահի ուրուականն ամեն ժամանակ իրանց աչքի առաջ ունեցող 60,000 անպաշտպան հայերին—որոնց ամենամեծ մասը որբեր ու այրի կանայք են—օգնութեան ձեռք կարկառել։ Յիշեալ ընկերութիւնն իր հաւաքած դրամներն ուղարկելու է Կ. Պօլսի միջազգային նպաստամատոյց յանձնախմբին։ «New-York Times» թերթը, տպելով յիշեալ կոչն իր էջերում, իր կողմից էլ յորդոր է կարդում իր ընթերցողներին՝ չը խնայել իրանց լուման նուիրել մարդասիրական այդ գործին, մանաւանդ ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ օսմ. կառավարութեան պետական աղբիւրներն էլ անբաւարար են անյետաձգելի պետական ուրիշ ծախսերի հետ միաժամանակ մեծամեծ գումարներ դնել կիլիկեան վերջին խժդժութիւնների հետևանքները դարմանելու համար, ուստի անհրաժեշտ կարիք է զգացվում օտար երկիրների մարդասէր ձեռնտուութեան։

◆ Փետր. 1-ին Էնգէրլիից մի հեռագիր է ստացել Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքարանը։ Այդ հեռագրում ասված է, որ տեղական ժողովուրդը չափազանց մեծ կարիքներ ունի, որի առաջ այլևս անկարելի է համբերել. ուստի անհրաժեշտ է անմիջական և շուտափոյթ օգնութիւն։ Հեռագրում շեշտված է և այն, որ եթէ անուշադիր թողնվի այդ դիմումը, այդ դէպքում ժողովուրդը, ճարահատ, պիտի դիմէ դաւանափոխութեան, մանաւանդ որ Էնգէրլիի կողմերը շարունակ շրջում են կաթոլիկ պատերները և համոզում ժողովրդին դաւանափոխ լինել։ Դուրեան պատրիարքն այդ հեռագիրը յանձնել է Կ. Պօլսի միջազգային նպաստամատոյց յանձնախմբի նախագահ Պիտէին։

◆ Վերջերս Կահիրէում, ի նպաստ կիլիկեան հայ որբերի, մի ներկայացում է կազմակերպվել, որի պատուաւոր նախագահութիւնն ստանձնել է Եգիպտոսի խէդիվը և 20 ոսկի նուիրել։ Ներկայացումը կազմակերպել է Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան վարչութիւնը։ Ներկայացումից ստացվել է 320 անգլ. ոսկի հասոյթ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Օպերային և դրամատիկական սեզոնը Թիֆլիսում վերջացաւ։ Կիրակի, ռուսաց օպերային խումբը Արքունական թատրոնում տուեց իր հրաժեշտի օպերային ներկայացումը և տօնեց իր ղեկավար Էյխէնվալդի գործունէութիւնը, յատկացնելով այդ օրվայ հաւաքական ներկայացումը նրա բենեֆիսին։ Տրվեցին զանազան օպերաներից մի մի գործողութիւններ, որոնց մէջ օպերային խմբի ամեն մի երգիչը ցոյց տուեց իր ձիրքը։ Թատրոնը ծայրէ ծայր լի էր, և բենեֆիցիանտ Էյխէնվալդը, որին հասարակութիւնը աղմկալից օվացիաներ սարքեց, ստացաւ բազմաթիւ թանգագին ընծաներ և ծաղկէ պսակներ։

Խումբը մեկնում է այս շաբաթ Բագու։

Կարս, 24 փետրվարի

Ամսիս 7-ին դերասան Վրոյրի բենեֆիսը գրաւել էր մեծ բազմութիւն։ Խաղում էին «Ղարաբաղի Աստղագէտը». աստղագէտ Հասանի դերը կատարում էր Վրոյրը։

Խաղը ընդհանրապէս միջակ կարելի է համարել, որովհետև սիրողները թոյլ էին և մի քանիսն էլ իրանց համապատասխան դերերում չէին։ Յուշարարը տեղ-տեղ ստիպված էր այնպէս բարձր կարդալու, որ 4-րդ կարգից ձայնը պարզ լսվում էր։

Վրոյրը հասարակութիւնից ընծայ ստացաւ արծաթէ մի ծխախոտատուփ։

Գաւառական Թղթակից

Արդանուշ, 24 փետրվարի

Ամսիս 21-ին տեղիս սիրողների խումբը դպրոցի դահլիճում ներկայացրեց Շիրվանզադէի «Պատւի համար» դրաման և Յ. Եսայեանի «Սօնայի նշանդրէքը» վօդևիլը։

Ամբողջ 2 տարի էր, որ Արդանուշում ներկայացում չէր եղել։ Հասարակութիւնը կարծես ծարաւի էր ներկայացման։ Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր հանդիսականներով։ Ներկայացումը սահուն անցաւ և զուտ օգուտ մնաց 70 ր., որը բաւարար կարելի է համարել հազիւ 200 տուն ունեցող մեր գիւղաքաղաքի համար։ Ներկայացման արդիւնքը յատկացված է՝ կէսը դպրոցի, իսկ կէսը նոր բացվելիք գր.-ընթերցարանի օգտին։

Զարուհի Ռստակեան

Մեծ-Փարկիթ (Կարսի շրջ.), 27 փետրվ.

Ամսիս 24-ի երեկոյեան, մասնակցութեամբ տեղիս սիրողների, յօգուտ տեղւոյս դրադարան հիմնելու, վերջին 5 տարուց յետոյ, առաջին անգամ ներկայացվեց «Շուշանիկ» պատմական պիէսը։ Հաւաքվել էր ժողովրդի անհագին բազմութիւն։

Ներկայացումը անցաւ սահուն և խոր տպաւորութիւն թողեց գիւղացիների վրա։ Ներկայացումից զուտ արդիւնք մնաց 50 ր.։

Լ. Տ.-Բ.

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Դ. ԴԱՒԹԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ ՏՐԱՊԻԶՈՆՈՒՄ

—

Տրապիզոնից մեզ գրում են, որ շաբաթ, փետրվարի 13-ին, այնտեղի թատրոնական դահլիճներից մէկում ջութակահար Դ. Դաւթեանը տուել է մի համերգ, մասնակցութեամբ դաշնակահար Մ. Սամուէլեանի:

Համերգը շատ գեղեցիկ տպաւորութիւն է գործել հասարակութեան վրա:

Յատկապէս գոհացուցիչ տպաւորութիւն են թողել «Zigeunerkeisen» Սարասատէի և Վեհափառ Կաթողիկոսին ձօնված «Հայու հոգին» կոչված Դաւթեանի կոմպօզիցիան:

Մ. Սամուէլեանի նուագածներից լաւ տպաւորութիւն է թողել Պադէրեվսկիի «Minuetto-ն»:

Համերգի խոշոր աջողութիւնը ծայր աստիճան մեծ տպաւորութիւն է գործել տեղական հայ ազգաբնակութեան վրա, մանաւանդ որ տեղական թիւրք ինտէլիգէնցիան և պաշտօնէութիւնը առ հասարակ մեծ յարգանքով ու հետաքրքրութեամբ են վերաբերվել համերգին:

Հասարակութեան խնդրանօք համերգը կրկնվելու է մօտ ապագայում:

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Ռուսաց դրամատիկական խումբը վերջացրեց իր ներկայացումները, և Թիֆլիսին հրաժեշտ տուին Բարատովի, Զինովիևի, Դաւիդովի, տ. Բօրսկայայի պէս շնորհալի ոյժեր: Խումբը, որի ղեկավարն էր տիկին Մ. Փիթոյեան, սկզբում հանդէս եկաւ ոչ նպատակայարմար ռեպերտուարով, բայց վերջերում տուեց մի շարք պիէսներ, ինչպէս «Անաթէմա», «Սատանայ», «Տիկին գարշելին» և այլն, որոնք բաւական հասարակութիւն գրաւեցին թատրոնը:

◆ Մեծ-Պասի երկրորդ շաբաթից սկսած, Արտիստական Ընկերութեան օպէրէտային թատրոնում ներկայացումներ կը տայ «Պետերբուրգի Նէվսկի ֆարսի» խումբը:

◆ Հայկական ներկայացումներն էս վերջ գտան Արտիստական Ընկերութեան թատրոնում: Հայոց Դրամատիկական Ընկերութիւնը պարտաւոր է այժմէն իսկ մտածել, թէ ինչպէս պիտի կազմակերպել առաջիկայ սեզօնի համար հայ թատրոնական խումբ և վերջ տալ այն տատամսութեան, որ նկատվում էր հայկական խմբի գործունէութեան մէջ:

◆ Լսում ենք, որ մօտ ապագայում կ. Պօլսից Թիֆլիս կը գայ Աբէլեան-Արմէնեան խումբը մի շարք ներկայացումներ տալու համար Թիֆլիսում և գաւառներում:

◆ Վրաց դերասանական խումբը մարտի 9-ին ճանապարհ կընկնի դէպի Իմէրէթ մի շարք ներկայացումներ տալու համար: Ռէժիսեօրութեան համար հրաւիրված են Լադօ Մեսխիշվիլին և կ. Անդրօնիկաշվիլին: Խումբը կերթայ դերասանուհի Կօլխիդէլիի առաջնորդութեամբ:

◆ Մարտի 8-ին վրաց դերասանական խումբը կը խաղայ կ. Անդրօնիկաշվիլիի գրած «Ամիրանի» նոր պիէսը: Որպէսզի նոր պիէսի խաղը կատարեալ լինի, հեղինակը հրաւիրել է ռէժիսեօրական կօլլէգիա, որոնց մէջ մտնում են Լ. Մեսխիշվիլին, կ. Շաթիրիշվիլին և ինքը հեղինակը: Խաղին կը մասնակցեն վրաց բեմի առաջնակարգ ոյժերը: Ականատեսների ասելով՝ պիէսը շատ հետաքրքրական տեղեր է պարունակում իր մէջ:

◆ Մ. Սավինայի բեմական գործունէութեան 30-ամեակի առիթով Թիֆլիսի Արքունական թատրոնի վերատեսուչ գնդապետ Թամամշեանը ուղարկեց Պետերբուրգ հետևեալ հեռագիրը. «Թիֆլիսի Արքունական թատրոնը, որի բեմը քանիցս պայծառացել է ձեր տաղանդի ճառագայթներից, յղում է ձեզ ձեր յօբելեանի օրը կենդանի ողջոյն և վառ ցանկութիւններ»: Այս հեռագրին Սավինան ուղարկել է հետևեալ պատասխան հեռագիրը. «Սիրելի Թիֆլիսից ուղարկված ողջոյնը, որ առանձնապէս թանգ է իմ յիշողութիւնների համար, չափազանց ուրախացրեց ինձ և ես սրտանց շնորհակալ եմ ընկերներիցս և ձեզանից: Սավինա»:

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

—

Тотоміанцъ. Къ вопросу объ организаціи агрономической помощи населенію.

Տօտոմեանցը իր ներկայ յօդուածում խօսում է այն հետաքրքրական փորձերի մասին, որոնք անվում են ժողովրդի մէջ գիւղատնտեսական գիտելիքներ տարածելու նպատակով Իտալիայում:

Նա նկարագրում է շարժական կաթեդրաների կատարած արգասաւոր դերը:

Սրանից մի քառորդ դար առաջ Իտալիայում չը կար ոչ մի այդպիսի հիմնարկութիւն: Առաջին փորձը տեղի է ունեցել 1886 թւին և այժմ այնտեղ կայ 140 շարժական կաթեդրա:

Այդ հիմնարկութիւնը վայելում է ընդհանուր յարգանք ժողովրդի բոլոր խաւերում և պետական շրջաններում:

Տօտոմեանցը նկարագրում է, իբրև օրինակ, երեք կաթեդրաների գործունէութիւնը և ծանօթացնում է այն բարւոքումների հետ, որոնք առաջ են եկել շարժական դպրոցների շնորհիւ:

Աչքի առաջ ունենալով որ և մեր երկրում արված շարժական կաթեդրաների փորձը տուել է բարերար հետևանքներ, ցանկալի է, որ Իտալիայի օրինակն աւելի ևս խրախուսէր ընդարձակ կազմակերպութիւն տալ այդ տեսակ կրթարաններին:

Ա. Ք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 1 մարտի

Հնարաւորութիւն չունենալով անձամբ շնորհակալութիւն մատուցանել այն բոլոր անձանց, որոնք այցելեցին ինձ ու հեռագրով կամ գրաւոր կերպով իրանց համակրութիւնը յայտնեցին իմ կեանքի դէմ տեղի փորձ անելու առիթով, թոյլ տուէք ինձ, պ. խմբագիր, ձեր յարգելի լրագրի միջոցով յայտնել նրանց իմ անկեղծ շնորհակալութիւնը: Ալէքսանդր Միլով

Դ Ի Մ Ո Ւ Մ Ն

Կ. Հ. Բ. Ընկ. գրադարանի մասին

—

Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը, կամենալով հետզհետէ զարգացնել իր տրամադրութեան տակ գտնվող կրթ.-կուլտուրական հիմնարկութիւնները, վճռել է առանձին ուշադրութիւն դարձնել և իր գրադարանի վրա, որի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ այս փետր. 7-ին:

Ծրագրված է գրադարանին յատկացնել մի ընդարձակ դեր, որ ունենայ տեղական և կենտրոնական նշանակութիւն: Իբրև տեղական հիմնարկութիւն, նա պիտի գոհացում տայ ժողովրդ. ընթերցանութեան լայն պահանջներին, մատակարարելով հայերէն և ուրիշ լեզուներով գրական-գիտական բոլոր ճիւղերին վերաբերեալ գրքեր: Իսկ իբրև կենտրոնական հիմնարկութիւն գրադարանը պիտի նպատակ դնէ հաւաքել իր մէջ հայոց ամբողջ գրականութիւնը սկզբից մինչեւ այժմ, ինչպէս նաեւ հայագիտութեան եւ առհասարակ արեւելագիտութեան վերաբերեալ գրականութիւնը, դառնալ այդպիսով հէնց այն կարևոր կրթական հաստատութիւնը, որի կարիքը մեզանում զգացվում է շատ վաղուց և առանց որի անկարելի է ընդունել ազգային առաջադիմութիւն:

Բացի սրանից ընկերութեան գրադարանը պիտի կատարէ մի այլ՝ ոչ պակաս կարևոր դեր. դառնալով գրքերի մի կենտրոնական մթերանոց, նա պիտի իր աւելորդ օրինակներից գրադարաններ կազմէ ընկ. գաւառական չունևոր ճիւղերի և գիւղական դպրոցների համար: Այս նպատակով այժմ իսկ խորհուրդը ունի իր տրամադրութեան տակ մօտ 200 հատ գրքեր, որոնք հետզհետէ պիտի դասաւորվեն և ուղարկվեն գաւառները:

Խորհուրդը սակայն պարտաւոր է զգում յայտարարել, որ սեփական միջոցներով անկարող պիտի լինի իրագործել այդպիսի մի ընդարձակ կրթական ծրագիր: Ուստի հարկաւոր է համարում դիմել հասարակութեան, խնդրելով նրա լայն աջակցութիւնը այս բարի գործում: Հարկաւոր են շատ գրքեր, և խորհուրդը խնդրում է գրքեր նուիրել գրադարանին: Մեծ շնորհակալութեամբ կընդունվեն ամեն տեսակ նուէրներ՝ գրքեր, պարբերական հրատարակութիւններ, քարտէզներ, ձեռագրեր ոչ միայն հայերէն, այլ և բոլոր լեզուներով:

Խորհուրդը վստահանում է յուսալ, որ մեր հասարակութեան մէջ կը գտնվեն շատերը, որոնք, գիտակցելով գործի օգուտն ու մեծ անհրաժեշտութիւնը, իրանց նուէրներով օգնութեան կը հասնեն գրադարանին, կը նպաստեն նրա ընդարձակմանը, կարողութիւն կը տան, որ նա իրագործէ իրան յատկացված դերը:

Նուէրները ընդունվում են ամեն օր խորհրդի գրասենեակում—Աբաս-Աբադեան հրապարակ, սեփական տուն № 7:

Նուիրած գրքերի մասին ամեն անգամ կը տպվի լրագրութեան մէջ տեղեկութիւն:

Խորհուրդ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 22 փետրվարի

Մայրաքաղաքի և գաւառների պարսից սակաւաթիւ մամուլը և սահմանադրականները՝ աւելի ձախերն, ի հարկէ, շարունակում են ցոյց տալ ռուսաց նկատմամբ խիստ լեզու և սուր յարաբերութիւն, հանրածանօթ Րահիմ խանի վայելած պատւի և հովանաւորութեան, և երկրորդ՝ ռուսաց զօրքը Պարսկաստանից դուրս չը հանվելու առիթով: Ղարադաղից Եփրեմի ու Սարդար Բահաթուրի զօրամասերը և Թէհրանից Սարդար Ասադի փոքր որդին մի հարիւրեակ ռախտիարներով Թաւրիզ հասնելուց յետոյ, քաղաքի Բաղը Շումալում եղող ռուսաց բանակը յայտարարեց պատերազմական դրութիւն, երևի կասկածելով ընդհանուր տրամադրութիւնից. և այդ պատճառով մեծ զգուշութիւն է ձեռք առնվել երկուստեք անակնկալ պատահականութիւններ չը ծագելու համար: Միւս կողմից ռուսները պահանջում են Ուրմիայի լճի շա[illegible]ութիւնը իրանց ձեռքը գցել, անտեսական շահերի տեսակէտից իբրև գերակշիռ պետութիւն:

Այստեղի անջումանի հայ անդամի՝ ուսուցիչ Գասպար Յակոբեանի 88 քուէով ընտրվելը գրել եմ արդէն: Վերջին անգամ ինքն անջումանը հրաւիրեց պարոնին, հարց ու փորձ արեց, օրէնքի տրամադրութեան համապատասխան լինելն ու չը լինելը ստուգելու համար. պարսկերէն մի թուղթ ներկայացվեց կարդալու, և՝ «չեմ կարող կարդալ» բացասական պատասխանից յետոյ, անջումանը մերժեց նրան և պաշտօնապէս գրեց առաջնորդարանին, որ նոր ընտրութիւն կատարվի՝ բացատրելով միաժամանակ Գ. Յակոբեանի օրէնքի անհամապատասխան վիճակը: Այս փաստը, անտարակոյս, մի խրատ-պատակ կը լինի մեր ընտրողների համար, որ արժանաւորին տան իրանց քուէները՝ առանց խտրութեան, ընտրելին լինի պատգամաւոր թէ անդամ, տեսուչ թէ ուսուցիչ, հրաժարվելով մի անգամ և էթ թայֆայական նեղ ըմբռնումից:

Քաղաքումս յամառ լուր է պտտում, որ գեն.-նահանգապետ Մուխբիր-ուս-Սալթանէն, զգալով իրան անկարող վարելու նահանգի գործերը, հրաժարական է ներկայացրել Թէհրան՝ պահանջելով որոշ պայմանների գործադրութիւնը՝ Ատրպատականի կառավարութեան ազդեցութիւնը ուժեղացնելու նպատակով: Ներկայ կառավարչական շրջաններին և նրանց գործունէութիւններին ծանօթ անձնաւորութիւնները երանի են տալիս բռնապետութեան օրերին. այն ժամանակ մի քանի ձեռքեր էին կեղեքողները, բայց հիմա քառապատկվել են կողոպտող ձեռքերը. Սաթթար խան սարդարն իր անկախութիւնն ունի, սալար միլլի Բաղր խանը իրանը. անջուման, ադլիէ, քարգուզարիա — կայսրութեան մէջ թագաւորութիւններ, թագաւորութեան մէջ դքսութիւններ—մէկը միւսին խանգարող... Այս բոլորը ժողովրդի շլնքին և նրա քրտինքի փողերով: Սալարի և սարդարի դէմ ժողովրդի մի խոշոր մասի ատելութիւնը մեծանում է այն պատճառով, որ շահականների կողոպուտները երկուսն են վայելում և կակուղ պըրում, առանց շրջապատին օգնելու: Միանգամըցի թուրքացված պատանու հարցը այնպէս էլ մնում է: Պատանին գտնվում է սալար Բաղըր խանի մասնաւոր պաշտպանութեան ներքոյ: Բաղըրը ծայր աստիճանի ֆանատիկոս և հայատեաց մարդ է:

Երկու Թաւրիզեցի հայերի նախաձեռնութեամբ, երէկ գիշեր, փետրվարի 21-ին, հենտ. ուսումնարանի սրահներում մի շքեղ հացկերոյթ տրվեց Եփրեմին և սարդար Բահաթուրին: Ներկայ էին նաև սարդար Ասադի փոքր որդին, թնդանօթաձիգ գերմանացի Հազ և շատ ուրիշ պարսիկ պաշտօնեաներ՝ 50 հոգու չափ: Հրաւիրված էր նոյնպէս թեմակալ Կարապետ եպիսկ.: Տեղի ունեցան շատ ու շատ բաժակաճառեր, որոնք շօշափեցին պարսից ազատագրութեան գործն ընդհանրապէս և սեղանակից հերոսների ջանքերն այդ գործում մասնաւորապէս: Խնճոյքի ժամանակ նուագում էր Լիլաւայի հայ նուագածու խումբը: Կէս գիշերին հիւրերը մեկնեցին գոհ տպաւորութեամբ: Խնճոյքը բաղկացած էր 100 հոգուց:

Փետրվարի 18-ի գիշերը Բերդաթաղի Արամեան ուսումնարանի թատերասէրների սրահում, խուռն բազմութեան ներկայութեամբ, որտեղ կային Եփրեմը, Սարդար Բահաթուրը և շատ պաշտօնականներ, խաղացին Գոգոլի «Րէվիզօրը» երկրորդ անգամ: Կար շքեղ բուֆէտ, առանձին պատրաստված սենեակ նորեկ հիւրերի համար: Անտրակտներին նուագում էր ռուսաց զինւորական մուզիկը: Զուտ արդիւնք հաշւում են 500 ր. աւելի, յօգուտ յիշեալ թաղի ուսումնարանների: Անօգուտ չի լինի, կարծում եմ, յիշատակել այստեղ, որ Թաւրիզի պէս մի միջավայրում ձեռք մեկնել պատասխանատու և մեծ-մեծ պիէսաների, որպիսին է «Րէվիզօրը», շատ էլ նպատակայարմար բան չէ ի նկատի ունենալով այն՝ որ Թաւրիզի հասարակութեան մակարդակը անընդունակ է ըմբռնել ու իւրացնել պիէսի խորը բովանդակութիւնը և ոչ էլ ռուսական տիպերը յարմար են մեր տիպերին ու կեանքին: Աւելի լաւ չի՞ լինի արդեօք ընտրել իմանանք այնպիսիները, որոնք դիւրըմբռնելի եղանակով կրթէին մեր բարքերը:

Երբեմն Թաւրիզում քարգուզար վաստահաչակ Մուֆախր-Դովլէի կախաղան բարձրանալը Թէհրանում, որ գրել էի նախընթաց նամակներումս, ինձանից անկախ թիւրիմացութեան հետևանք է, նման այն թիւրիմացութիւններին, որոնք շատ յաճախ պատահում են Պարսկաստանում:

Հայկազուն

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

1 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գրաւվեց «Образованіе»-ի առաջին համարը:

Կայսերական ռուսական աւտոմօբիլական ընկերութիւնը ընդունվեց Նորին Մեծութեան հովանաւորութեան ներքոյ:

ԻՇԻՄ: Ուստ-Կամէնի գաւառում կողոպտման նպատակով սրի են քաշվել մի հարուստ գիւղացու ընտանիքը—ութամարդ, կին և աղջիկ: Մարդասպանները ձերբակալված են:

ԿԱԼԿԱԹԱ: Դալայ-լաման այցելեց փոխարքային: Վերջինս փոխ այցելութիւն գործեց:

ԼՈՆԴՈՆ: Կալանաւորվեց ապստամբութեան մէջ մեղադրվող հնդիկ ուսանող Սավարկարը, որ նոր էր եկել Պարիզից:

ՎԻԷՆՆԱ: Լիւէգէրի թաղմանը ներկայ էին կայսրը, կայսերական տան անդամները, մինիստրները, պատգամաւորները և բազմաթիւ հասարակութիւն:

—

П փոխառ. տոմսերի շահող տիրաժները

(Հեռագրով)

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 մարտի: Շահածների տիրաժ: Երկու հարիւր հազար րուբլի—19201/5: Եօթանասուն և հինգ հազար—10188/46: Քառասուն հազար—18021/26: Քսանհինգ հազար—4424/36: Տասն հազար—294/8, 4545/42, 10,429/20: Ութ հազար—11,650/18, 804/5, 11,913/33, 18,846/31, 21/5: Հինգ հազար—5112/33, 6320/43, 10,894/38, 5344/43, 16,545/37, 17671/44, 9398/7, 5499/18: Հազար րուբլի—10,773/20, 5194/23, 6567/33, 8006/21, 12,009/20, 10,695/17, 12,817/38, 12,714/2, 4372/41, 19,129/32, 5230/21, 16,636/4, 11626/26, 17,948/35, 4762/49, 9215/50, 14,430/21, 9450/44, 9359/45, 7455/2:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մ Ի Հ Ա Յ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

որոնում է գործակատարի և այլ համապատասխան պաշտօններ ձեռնտու պայմաններով: Հասցէն. Номера «Австрія», Վորոնցովի արձանի մօտ, № 1, հարցնել Աւագ Աւետիսեանցին:

250. 1—1

ՀԱՄԱՐԵԱ ՁՐԻ

5 րուբ. 95 կոպէկով ուղարկ. եմ գարնանային 2 զգեստացու—«ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՏՐԻԿՕ» բրդից, ամուր և մոդային կտոր, 2 արշ. լայն., $4^1/_4$ արշ. երկար., տղամ. զգեստի համար. 8 արշ. տրիկօ «ՊԱՆԱՄԱ», կանանց ամուր և էլեգանտ զգեստի համար.—պօստով, ճանապարհածախքով, վերադիր վճ. և առանց կանխավճ.: Առանց րիսկի. եթէ չը հաւանվի՝ փաբրիկան փողը լրիւ վերադարձնում է: Հասցէագրել՝ ЛОДЗЬ, въ фабрику МИХАИЛА ДОМАШЕВИЦКАГО. М.

(չ.) (В. 15120) 234. 4—2

Ղարաբաղի ՀԱՅՈՑ ԿՈՆՍԻՍՏՕՐԻԱՆ

սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ մարտի 12-ին, առաւ. ժ. 10-ին, նշանակված է

ԱՃՈՒՐԴ

Գանձասարի վանքի երկանաքարի հանքը պայմանով տալու համար: Աճուրդը կը սկսվի 1000 րուբլուց: Ցանկացողները պայմանի մանրամասնութիւնները կարող են իմանալ կօնսիստորիայի դիւանատանը, Շուշի:

Անդամ կօնսիստորիայի՝
Կարապետ ք. Վարդապետեանց

(ու. կ. չ.) 208. 4—4

ԵՂԲ. ԱՎՍԱՐԳԻՍՕՎՆԵՐԻ

այգին բաց է Թոդնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի պտղատու ծառեր ու դէկօրատիվ բոյսեր:

Հասցէն՝ Ст. Скра (Зак. ж. д.). Կատալոգը ուղարկվում է ՁՐԻ:

(ու. կ. չ.) 108. 15—13

2 ՌՈՒԲԼՈՎ ՊԻՋԱԿ

Այդպիսի չեղած էժան գնով ուղարկում եմ պատրաստի, կարված, միանգամայն գործն. և գեղ. պիջակ՝ տարվայ ամեն սեզօնին յարմար: Նոյնպէս ուղարկ. եմ պատրաստի շալվարներ, կարված մոդային, գործն և ամուր կտորից՝ 2 ր.: Պիջակի կամ շալվարի ճանապարհած. 35 կ.: 3 և աւելի առարկ. բերել տալուց՝ իմ հաշւին: Ուղարկ. եմ վերադիր վճ., պօստով, առ. կանխավճ., երաշխաւորութեամբ—եթէ չը հաւանվի՝ յետ եմ ընդունում: Պատուէրները հասցէագրել. фабрик. З. Г. РОЗЕНТАЛЮ, г. Лодзь, № 216.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն:

(ա. ..) (В. 2782) 44. 33—32

(П15567) 111. 8—5

!ԱՒԵԼԻ ԷԺԱՆ ՉԷ ԿԱՐԵԼԻ!

2 ռուբլի 75 կոպէկով

ուղարկվում է պօստով, վերադիր վճարով, առանց կանխավճարի, անգլիական «Բօստօն» տրիկօյի մի ամբողջ կտոր՝ $4^1/_4$ արշ., տղամարդ. զգեստացու: Զըննյած ծայրայեղ էժանութեան՝ «Բօստօն» տրիկօն բրդից է և ունի բոլոր յատկութիւնը ամենալաւ կտորների, այն է՝ միանգամայն ամուր է, գործնական և շքեղ, ամեն տեսակ գոյներ, էֆֆէկտ բծերով և վանդակներով: Ճանապարհածախքը 55 կոպ.: (Սիբիր—85 կոպ.): Երեք և աւելի կտոր պահանջելուց՝ ճանապարհածախքը մեր հաշւին:

Հասցէագրել.
г. ЛОДЗЬ, фабриканту М. БЕРНШТЕЙНУ. М.

(չ.) (В. 13672) 198. 4—3

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւնը

սրանով յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ ներկայ տարվայ մարտի 7-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին Ժողովրդական Տան շինութեան մէջ նշանակված է, համաձայն նոյեմ. 15-ի 1906 թ. օրէնքի, ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎ (գործակատարների), որոնք պաշտօնավարում են Թիֆլիսի առևտրական հիմնարկութիւններում, ընտրելու իրանցից 6 անդամ խառն կոմիսսիայի համար, որ պաշտօն ունի կազմելու պարտադիր որոշումներ՝ վերաբերեալ առևտրական հիմնարկութիւններում ծառայողների նօրմալ հանգստութիւնը ապահովելուն:

Ժողովին իրաւունք ունեն ներկայ լինելու հասակն առած ծառայողները (գործակատարներ), իւրաքանչիւր առևտր. հիմնարկութիւնից մի հոգի, որը պէտք է ընտրված լինի նոյն հիմնարկութեան հասակն առած ծառայողների (գործակատարների) կողմից:

Ժողովին մասնակցողները մուտքի ժամանակ պիտի ներկայացնեն հաւատարմաթուղթ՝ ստորագրված այն անձերի կողմից, որոնք ընտրել են նրանց իրանց ներկայացուցիչ: Ժողովին մասնակցել կարող են միայն այն ձեռնարկութիւնների և հիմնարկութիւնների ծառայողները (գործակատարներ), որոնք 1909 թ. ենթարկված են եղել պրօմիսլային հարկատուութեան:

(14, 28, մ. 3) 172. 3—3

(В. 12855) 189. 1—1

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.